

Glava IV

BORBE U ZUMBERKU, KORDUNU I LICU OD JUNA DO DECEMBRA 1944. GODINE

POKRET NA ZUMBERAK

Obezbeđenje napada na Buševac

5. juna je izvršen je napad na Dugu Resu i s. Belaj kod Duge Rese. Pošto napad nije uspeo, a mogućnosti za izvođenje drugih akcija na ovom terenu su bile male, štab 4. korpusa aktom Op. br. 181 od 7. juna¹ izvestio je Glavni štab NOV i PO Hrvatske da će njegovim jedinicama u budućim operacijama, težište borbi biti bačeno na sektor 34. divizije i Unske operativne grupe, tj. na teritoriji Pokupskog, Zumberka i Cazinske krajine. U toj zamisli štaba 4. korpusa bilo je predviđeno da jedinice 8. divizije i brigada „Franjo Ogušinac Seljo“ iz sastava 34. divizije u početnim dejstvima unište neprijateljske posade u selu Buševcu kod Turopolja i s. Blatnici kod Karlovca. Posle tih akcija bilo je planirano da se ove jedinice prebace na teritoriju Zumberka, radi izvođenja akcija na Ozalj, s. Stative i druge neprijateljske posade i objekte na tom terenu. Ovaj predlog štaba 4. korpusa, GSH je usvojio.

Cilj prelaska 8. divizije na teritoriju Pokuplja i Zumberka bio je da na tom terenu da veći zamah razvoju NOP-a. Politički komesar 4. korpusa Vječeslav Holjevac u svom izveštaju političkom komesaru GSH od 4. jula 1944. godine² pored ostalog piše:

¹ Zbornik, t. 5, knj. br. 28, dok. br. 26, str. 104 i 105.

² Isto, knj. br. 29, dok. br. 7, str. 33 i 34.

„... Stanje u našoj XXXIV diviziji bilo je dosta slabo jer je politička situacija na tim terenima, tj. Pokuplja, Žumberka i Karlovca nakon 26. maja bila vrlo loša.³ U vezi s tim naš put je imao glavni zadatak da popravi vojno-političku situaciju na ovim terenima ...

... Situacija u Pokuplju nije dobra. Veliki broj ljudi za vreme Paveličeve amnestije otišao je k neprijatelju.⁴ Taj broj iznaša oko 1.000 ljudi. Obzirom na tu političku situaciju, prvi naš vojnički udar u Pokuplju usledio je baš na ustaško-domobransko uporište u kojem se nalazio veliki broj tih novo-mobilisanih ljudi...”

Iz ovih nekoliko redova izvoda iz izveštaja političkog komesara 4. korpusa jasno se vidi cilj prelaska divizije na levu obalu reke Kupe i zašto je 1944. godine bilo preduzeto niz akcija na teritoriji Žumberka i Pokuplja.

Odmah po prelasku jedinica divizije na teritoriju Pokupskog, štab divizije odlučio je da sa divizijom i jedinicama ojačanja izvrši napad na ustaško-domobransku posadu u selu Buševcu koje se nalazi oko jedan km jugozapadno od s. Turopolja — železnička pruga Zagreb — Sisak.

U s. Buševcu se nalazilo oko 300 ustaša i domobrana. Pored ostalog oni su bili naoružani sa 2 mitraljeza i 3 puškomitraljeza. Zatim u Turopolju su se nalazile dve čete ustaša. U susednom selu Mraclinu nalazila su se tri eskadrona Čerkeza iz sastava 1. kozačke, konjičke divizije, a u svim selima pored železničke pruge nalazile su se neprijateljske posade koje su svakog momenta mogle priteći u pomoć posadi u Buševcu. Sem ovog na relaciji Zagreb — Sisak neprijatelj je raspolagao sa dva oklopna voza od kojih je jedan bio dislociran u ž. st. Turopolje. Na osnovu ovog stanja i rasporeda neprijateljskih posada u Buševcu i okolnim mestima, štab divizije odlučio je da napad na Buševac izvrši 2. brigada, ojačana pt-baterijom i sa dva brdska topa.

3. brigada imala je zadatak da zatvori pravce prema Vel. Gorici kod Zagreba i Mraclinu. Ujedno da likvidira neprijateljsku predstražu u armiranobetonskom bunkeru, koji se nalazio na raskrsnici puta i žel. pruge kod sela

³ Vlada NDH donela je 26. januara 1944. „zakonsku odredbu” kojom se obustavlja „kazneni progoni protiv odmetnika i voj. begunaca koji se prijave vojnim, upravnim ili sudskim vlastima”.

Vidi primedbu br. 3 i 5. dokumenta br. 7, knj. 29, Zbornik, t. 5.

⁴ Vidi primedbu broj 4 navedenog dokumenta u istoj knjizi.

Mala Buna. 1. brigada imala je zadatak da osigura 2. brigadu od pravca Turopolje i Pešćanice. Četa 2. diverzantskog bataljona i jedan bataljon Turopoljskog partizanskog odreda imali su zadatak da miniraju železničku prugu između Sv. Klare kod Zagreba i Lekenika kod Siska. 1. brigada „Franjo Ogulinac“ 34. divizije bila je u divizijskoj rezervi.⁵

U vezi sa opštim planom napada 8. divizije, štab 3. brigade dao je zadatak 1. bataljonu da zatvori komunikaciju s. Vel. Gorica — s. Buševac, s tim da posedne položaje južno od kote 104 koja se nalazi na raskršnici puta i žel. pruge. Pored toga ovaj bataljon imao je zadatak da likvidira neprijateljsku posadu u bunkeru koji se nalazio u rejonu kote 104. Zatim da minira most na putu s. Vukovina — Buševac koji prelazi preko potoka Obdina. Poslednji zadatak bataljona bio je da prekine železničku prugu na deonici Turopolje — Mraclin.

2. i 3. bataljon da posednu položaje južno od s. Mraclin oko uskotračne železničke pruge i puta Mraclin — Buševac, sa zadatkom da ne dozvole prodor neprijateljskog pojačanja od Mraclina prema Buševcu. Minobacački vod prateće čete brigade, koji je bio pridodat 2. bataljonu, trebalo je da u toku borbe tuče neprijateljsku posadu u Mraclinu i kod nje stvara utisak napada na to uporište.

4. bataljon određen je u brigadnu rezervu, s tim da posedne položaje na levom krilu brigade. Po izlasku na položaje uputiti 1. četu na put Vel. Gorica — s. Mala Buna, sa zadatkom da ga minira u rejonu s. Kurilovac. Potom da kontroliše prostor duž puta, a u slučaju pojave neprijatelja u tom rejonu da odmah obavesti štab brigade.

Pošto se selo Buševac nalazi blizu Zagreba i Siska, u kojima je neprijatelj imao vrlo jake snage, a pored toga duž puta i železničke pruge Zagreb — Sisak, neprijatelj je imao niz posada koje su mogle vrlo brzo priteći u pomoć ustašama u Buševcu, štab divizije je naredio da napad na neprijatelja bude brz i energičan jer samo na taj način može se očekivati uspeh u akciji.

Napad 2. brigade otpočeo je po planu, dok je izlazak jedinica 1. i 3. brigade na svoje položaje bio ometan od

* Zbornik, t. 5, knj. br. 28, dok. br. 48, str. 208—213.

strane neprijatelja, pa je posedanje položaja izvršeno sa izvesnim zakašnjenjem, koje ipak nije uticalo na izvršenje osnovnog zadatka. Naime, još pre početka napada na Buševac neprijatelj je dan ranije uočio koncentraciju jedinica 8. divizije na teritoriji Pokupskog i nadao se da će divizija izvršiti napad na neku od posada duž železničke pruge ili u toku noći 14/15. jula preći prugu i prebaciti se na teritoriju Žumberka. Na osnovu ovog neprijateljskog zaključka njegove posade duž pruge Zagreb — Sisak bile su te noći u stanju pripravnosti. Pored toga na izvesnim pogodnim mestima duž pruge postavljene su zasede i mrtve straže radi obezbeđenja pruge i sprečavanja prelaska divizije preko pruge i odlaska na Žumberak. Sem toga, na ž. st. Buševac i ž. st. Pešćanica bio je postavljen po jedan oklopni voz koji su, takođe, štitili prugu i branili prelaz preko nje.

Nakon tročasovne borbe jedinice 2. brigade zauzele su Buševac. Za vreme borbe u selu veći deo neprijateljskih vojnika uspeo je da se probije iz Buševca i da se povuče u rejon ž. st. Turopolje, gde su se nalazile dve čete turopoljskog ustaškog jurišnog bataljona.

Bataljoni 3. brigade pre izlaska na određene položaje zbog nevojničkog kretanja i osiguranja iznenadno su naišli na neprijateljske zasede i tom prilikom je 1. bataljon imao desetak mrtvih i ranjenih. Nakon kraće borbe jedinice brigade su se sredile, izvršile protivnapad, odbacile neprijatelja od žel. pruge i nakon toga posele položaje za odbranu. Još jedno vreme borbi oko Buševca neprijatelj je pokušao da iz Vel. Gorice i Mraclina prodre prema položajima 3. brigade i da protera naše jedinice od pruge prema s. Kravarsko. Međutim, upornom odbranom bataljoni su odbili sve napade neprijatelja i tako sprečili ustašama i kozacima da priteknu u pomoć neprijatelju u Buševcu. Pošto je 1. bataljon najviše bio angažovan u borbi protiv neprijateljskih jedinica u zasedi, a kasnije i protiv ustaške kolone koja je pokušala da se probije od Mraclina u Buševac, ovaj bataljon nije vremenski uspeo da izvrši napad na ustašku predstražu u bunkeru kod kote 104, a niti je uspeo da sruši most na potoku Obdina na putu Vel. Gorica — Buševac. Oko 3,30 časova ujutru 15. juna, pošto je selo Buševac bilo

zauzeto, štab divizije izdao je naređenje 3. brigadi da se povuče prema Kravarskom. Pre prijema ovog naređenja neprijatelj je iz Vel. Gorice i Mraclina u jačini 3 — 4 čete pešadije izvršio ispad prema položajima 3. brigade, sa ciljem da se spreči njene jedinice da miniraju prugu, a ujedno da je što pre odbace od ove jako važne komunikacije. S obzirom na to što je u vreme ispada neprijateljske pešadije stupila u dejstvo i nemačka avijacija, koja je otpočela sa jakim bombardovanjem i mitraljiranjem položaja 3. brigade, to je bilo prilično teško odlepiti se od neprijatelja i povući se ka s. Kravarsko. Tek posle borbe koja je trajala nešto duže od jednog sata došlo je do malog zatišja, a to je štab brigade iskoristio za izvlačenje svojih jedinica sa položaja i odstupanja prema datom planu štaba 8. divizije. Za vreme povlačenja brigade njeni streljački strojevi i kolone koje odstupaju su bili napadnuti od strane niskoletelih nemačkih bombardera i, pošto je zemljište bilo otkriveno, a odstupanje slabije organizovano, došlo je do nepotrebnih ljudskih gubitaka. Brigadni sanitet u toku povlačenja slabo je funkcionisao tako da ranjenicima na vreme nije pružena potrebna sanitetska pomoć sve do završetka povlačenja.

U borbi kod Mraclina neprijateljski gubici nisu poznati, dok su jedinice naše brigade imale 5 mrtvih, među kojima i komandira 1. čete 4. bataljona Mile Zivkovića, a 15 boraca i starešina bilo je ranjeno. U ovoj borbi naročito se istakao komandir čete Zivković. Njegova četa pri izlasku na položaje upala je u zasedu i pretila je opasnost da pretrpi teške gubitke. Međutim, u tim najkritičnijim trenucima, Mile se stavlja na čelo jednog voda koji mu je bio pri ruci i kreće na juriš, njegovi gromki povici — juriš drugovi partizani, juriš Kordunaši, zbunili su neprijatelja i tada Zivković prvi bombom i rafalima iz automata probija neprijateljski obruč i izvlači četetu iz zasede. Kada je već izgledalo da će se četa ipak izvući iz teške situacije, jedno njeno odeljenje našlo se opet u obruču. Čuvši za to Zivković opet jednim vodom juriša na neprijatelja i pri izvlačenju i poslednjeg čoveka iz neprijateljske zasede pada smrtno pogođen.

Jedinice 3. brigade nisu postigle potpun uspeh, mada je glavni zadatak bio izvršen, tj. brigada je upornom od-

branom uspjela da zaustavi neprijateljsko pojačanje koje je od Mraclina i Vel. Gorice pokušalo da se probije u Buševac i da pritekne u pomoć tamošnjoj ustaško-domobranskoj posadi. Krivica za neizvršenje napada na neprijatelja u bunkeru kod kote 104 i što nije srušen most na potoku Obdina leži pre svega u slaboj teritorijalnoj obaveštajnoj službi i obaveštajnoj službi divizije i 3. brigade, koje nisu blagovremeno otkrile posjedanje pruge i postavljanje zaseda od strane neprijatelja duž pruge i puta Zagreb — Sisak. Da bi situacija bila još komplikovanija, čete 1. i 2. bataljona za vreme marša nisu imale potpune osiguravajuće delove, zbog čega su bataljoni pri nailasku u rejon pruge delimično upali u neprijateljske zasede, pa je trebalo izvesno vreme da se srede, da pređu u protivnapad sa ciljem da odbace neprijateljska osiguranja od pruge kako bi bataljoni mogli da posednu određene položaje.

Povlačenje brigade od pruge i Mraclina prema s. Kravarskom, iako je od strane štaba brigade bilo organizovano i isplanirano, ipak su se u toku napuštanja položaja i pokreta od pruge desile nepotrebne greške. Naime, neke čete pojedinih bataljona nevojnički su napustile položaje a i u toku povlačenja u tim jedinicama došlo je do otezanja i razvlačenja kolone. U takvoj situaciji naišli su i neprijateljski avioni koji su otvorili mitraljesku vatru po jedinicama u pokretu. Sve je ovo negativno uticalo na komandovanje, zbog čega je došlo do nepotrebnih ljudskih žrtava.

Dolaskom jedinica u rejon s. Kravarsko, komandant brigade sazvao je sastanak na kome su bili prisutni komandanti i komesari bataljona i komandiri i komesari samostalnih četa. Na tom sastanku glavna tema bila je akcija kod Mraclina, a posebno su istaknute slabosti jedinica u maršu i u povlačenju sa položaja. Zaključeno je da se ubuduće ne bi smeli dešavati slični propusti, a u neprijateljskoj zoni i na poluoslobođenoj teritoriji osiguranju jedinica treba posvetiti posebnu pažnju. Sem toga, pošto je bilo reči i o slabostima saniteta, zaključeno je da u buduće sanitetsko obezbeđenje brigade treba organizovati prema vrsti zadatka njenih jedinica i da sanitet brigade mora uvek da bude aktivan ukoliko se želi da sanitetsko obezbeđenje pravilno funkcioniše.

Borbe na Žumberku

Posle oslobođenja Buševca, 3. brigada je razmeštena u širem, rejonu s. Kravarsko u Pokuplju radi kratkog odmora i priprema za nove zadatke koji su je očekivali po prelasku u Žumberak. Pored toga, brigada je u saradnji sa Turopoljskim partizanskim odredom osiguravala slobodnu teritoriju Pokuplja od pravca Turopolja, Mraclina i Vel. Gorice. Na ovom terenu brigada je ostala sve do 21. juna i za to vreme njeni izviđački delovi imali su manjih borbi sa neprijateljskim izviđačkim odredima koji su u nekoliko navrata pokušali da se probiju iz Turopolja i Peščenice prema slobodnoj teritoriji Pokuplja.

Dok se 3. brigada nalazila na osiguranju slobodne teritorije Pokuplja, ostale jedinice 8. divizije i 1. brigada 34. divizije izvršile su napad na ustaške posade u s. Rečici i u s. Blatnici kod Karlovca. Napad na jedno i drugo mesto počeo je 17. juna i nakon dvočasovne borbe Blatnica je oslobođena, a Rečicu je neprijatelj uporno branio i uspeo da je zadrži u svojim rukama.

Rano ujutro 20. juna 3. brigada je krenula iz rejona Kravarskog u rejon Pisarovine. U toku dana štab brigade dobio je operativnu zapovest za pripreme i pokret prema Žumberku.⁶ Pored toga brigada je imala zadatak da u sadejstvu sa jednom četom 2. diverzantskog bataljona poruši železničku prugu Karlovac — Zagreb. U vezi s ovim naređenjem štab brigade održao je u toku dana sastanak sa komandantima i političkim komesarima bataljona na kome je izrađen plan marša i analiziran teren i vojna situacija na delu pruge Zagreb — Jastrebarsko. Razmatranjem terena po karti, odlučeno je da se pruga poruši na deonici između s. Mavračići i ž. st. Zdenčina. Za izvršenje ovog zadatka bilo je predviđeno da brigada sa diverzantskom četom 21/22. juna izbije na prugu. Plan rušenja pruge sastojao se u sledećem:

— da marševski poredak brigade bude takav kako bi ona mogla da, posle izbijanja na komunikaciji Zagreb — Karlovac, sa malim prestrojavanjima i manevrom jedinica,

⁶ Izveštaj štaba 4. korpusa o prebacivanju 8. divizije u Žumberak čuva se u arhivi Vojnoistorijskog instituta JNA pod reg. br. 2—8 (24—5), kut. 426.

pređe na izvršenje zadatka. S tim u vezi predviđeno je da marševski poredak brigade od Pisarovine do Žumberka bude: 1. bataljon u prethodnici brigade, 2. i 4. bataljon sa štabom brigade i samostalnim jedinicama obrazuju glavninu, a 2. bataljon sa dve čete organizuje zaštitnicu, a ostatak bataljona obezbeđuje trupnu komoru koja će marševati na začelju glavnine brigade;

— da prethodnica brigade kad izbije kod s. Zdenčine produži pokret severoistočno od navedenog sela prema putu Zagreb — Karlovac i postavi osiguranje radi obezbeđenja rušenja pruge i prelaska jedinica na tom delu puta;

— 3. bataljon, koji je marševao na čelu glavnine, trebalo je da postavi osiguranje kod ž. st. Zdenčine i prema s. Mavračići;

— 4. bataljon i diverzantska četa dobili su zadatak da izvrše miniranje železničke pruge na više mesta i da je što duže onespobne za saobraćaj;

— čete 2. bataljona, koje su osiguravale trupnu komoru brigade i bataljona, imale su zadatak čim pruga i put budu osigurani da pređu najopasnija mesta i da nastave marš ka Žumberku. Čete bataljona, koje su sačinjavale brigadnu zaštitnicu, posle rušenja pruge da preuzmu osiguranje brigade na taj način što će smeniti 3. bataljon i kad cela brigada pređe put Zagreb — Karlovac nastavljaju i one pokret za brigadom.

Na sastanku u štabu brigade posebno je skrenuta pažnja na disciplinu na maršu i za vreme rušenja pruge. Sem toga, naglašeno je da će levo od 3. brigade na deonici pruge Zdenčina — Jastrebarsko 1. brigada 34. divizije napasti ustaško obezbeđenje u jednom betonskom bunkeru na pruži kod potoka Okičnica, a pored toga brigada će izvesti diverzantsku akciju na ovom delu pruge. Na kraju sastanka, politički komesar brigade Simo Livada posebno je ukazao na politički značaj dolaska brigade na teritoriju Žumberka, kao i na potrebu njenog planskog i političkog rada sa stanovništvom sa kojim se ljudstvo brigade susreće. Naređeno je da politički komesari bataljona u toku 20. i 21. juna treba da izvrše političke pripreme sa ljudstvom, a pored toga da se održe i kratki partijski sastanci članova KPJ i SKOJ-a na kojim bi se, takođe, govorilo

o značaju odlaska brigade i ostalih jedinica divizije na teritoriju Žumberka.

Posle podne 20. juna 8. divizija i 1. brigada 34. divizije krenule su iz rejona Pisarovine prema s. Kupincu i dalje za Zumberak. Za vreme marša brigada je bez zastoja i sukoba sa neprijateljem prešla deo puta Pisarovina — Zdenčina. Prema postojećem planu, 3. brigada stigla je na železničku prugu kod Zdenčine oko ponoći 21/22. juna.⁷ Posle izbijanja na prugu i pošto je bilo postavljeno osiguranje, diverzantska četa i 4. bataljon brigade počeli su sa miniranjem pruge.⁸ Kako je organizacija rada bila dobro postavljena i pošto je svaki borac obavljao svoj zadatak brzo i disciplinovano za svega jedan i po čas pruga je bila prekinuta na preko 20 mesta. Za vreme rušenja pruge neprijateljske posade iz ž. st. Zdenčina i s. Mavračići su otvarale vatru na naše jedinice na osiguranju. Na neprijateljsku vatru odgovoreno je vatrom. Na delu pruge prema Jastrebarskom čule su se eksplozije i pešadijska vatra kod jedinica 1. brigade 34. divizije, tako da je jedno vreme na delu pruge s. Klinča-Selo — Jastrebarsko sve grmelo od eksplozija dinamita, ručnih bombi i minobacača. Sve posade na delu pruge Zagreb — Karlovac bile su uznemirene i nalazile su se u strogoj pripravnosti. Skoro celu noć duž pruge sevale su svetleće i signalne rakete.

Posle završene akcije povučeni su bataljoni i diverzantska četa, savili se u kolonu i nastavili put prema selu Sv. Jana gde je bilo zborna mesto brigade.

Noću 25/26. juna 3. brigada 8. divizije, Karlovačka brigada i Zumberački partizanski odred izvršili su diverzantsku akciju po drugi put na pruži Zagreb — Karlovac,⁹ mada ni prva oštećenja pruge nisu bila još potpuno otklonjena. Ovoga puta težište diverzantskih akcija bilo je na deonicama Klinča-Selo — Jastrebarsko, i na putu Samobor — Jastrebarsko. Zeleznička pruga je bila prekinuta na 73 mesta i srušena manja dva mosta. Put je bio prekopan na četiri mestp., a na nekoliko mesta na putu su bile podignute prepreke od kamenja. Za vreme ove akcije nepri-

⁷ U nekim našim dokumentima stoji da je ova akcija izvedena 22/23. juna 1944. godine.

⁸ Zbornik, t. 5, knj. 28, dok. br. 106, str. 564, prim. br. 165.

⁹ Zbornik, t. 5, knj. 29, dok. br. 31, str. 172.

jatelj nije reagirao, pa je rušenje pruge i puta proteklo u redu i po planu.

Jednom i drugom uzastopnom akcijom na pruzi, železnički saobraćaj bio je prekinut preko osam dana, čime je bilo otežano snabdevanje neprijateljskih jedinica u Karlovcu, Ogulinu i u Hrvatskom primorju.

Posle velikih diverzantskih akcija koje su izvedene noću 21/22. i 25/26. juna 1944. na železničkoj pruzi Karlovac — Zagreb, neprijatelj je pripremio napad na slobodnu teritoriju Žumberka. Za taj napad okupator i ustaška vlast upotrebili su 1. nemački rezervni lovački puk, oko 500 vojnika iz 1. kozačke konjičke divizije, delovi 5, 13. i 33. ustaškog bataljona i oko 400 domobrana, ojačani sa 4 tenka, 4 oklopna automobila i 5 aviona bombardera. Cilj ove neprijateljske operacije bio je da se odbace snage NOV i POJ sa teritorije Žumberka i time obezbedi železnička pruga i put Karlovac — Zagreb, koji su bili i te kako važni kako za okupatora, tako i za ustašku vlast u Hrvatskoj. Pored toga, tom akcijom neprijatelj je imao nameru da bar privremeno zadrži svoje posade u nekim selima i mestima Žumberka čime bi još više osigurao ove komunikacije pa i okolne posade koje su inače bile češće napadane od strane jedinica NOV i POH.

Zadatak jedinica NOV i POH na teritoriji Žumberka bio je da se neprijatelju spreči posedanje slobodne teritorije Žumberka i da mu se za vreme tih akcija nanesu što veći ljudski i materijalni gubici.

Ujutro 27. juna neprijatelj je krenuo u više kolona prema slobodnoj teritoriji Žumberka. Glavnina njegovih snaga kretala se pravcem s. Draganić — s. Krašić i Jastrebarsko — S. Petrovina, te Samobor — sv. Jana. Pored ovih glavnih pravaca neprijatelj je manjim kolonama krenuo još iz Ozlja, s. Novaka, s. Desnica i Klinča-Sela prema Žumberku.

U toku noći 27/28. juna 3. brigada dobila je od štaba divizije zadatak da još u toku noći izvrši napad na jedan bataljon legionara koji su zanoćili u selu Balabani koje se nalazi 3 km severozapadno od s. Petrovine. S obzirom na hitnost zadatka, štab brigade nije imao vremena za duže pripreme napada, iako ljudstvo brigade nije poznavalo zemljište i objekte oko s. Balabana, što je imalo znatnog

uticaja na ishod borbe. Kako je štab brigade primio telefonsko naređenje za napad, pozvati su u štab brigade komandanti i komesari bataljona, na kome je analiziran zadatak i izrađen plan napada po kome su:

— 3. i 4. bataljon dobili zadatak da izvrše napad i to 3. bataljon pravcem s. Petrovina — s. Brebrovac i dalje ka južnom delu sela u kom se nalazio neprijatelj, a 4. bataljon od pravca s. Slavetići na severni deo sela Balabani;

— 1. bataljon određen je u brigadnu rezervu i ostavljen i dalje na odmoru.

Početak napada predviđen je za ponoć 27/28. juna.

Napad je počeo po planu i već posle prvog kontakta sa ustašama i legionarima uočeno je da su čvrsto rešeni da drže svoje položaje i da se neće lako proterati iz sela. Nakon jednočasovne borbe u kojoj su bataljoni „ispitivali” raspored neprijatelja i njegovih vatrenih tačaka, tražili slabije tačke u njegovom rasporedu, konstatovano je da u ustaško-legionarskoj odbrani ima malo slabih tačaka i da se u prednjoj liniji odbrane nalazi veći broj puško-mitraljeza, automata i mitraljeza. Na osnovu ovih zaključaka rešeno je da se produži sa napadom istim jedinicama i sa istim rasporedom, s tim da se glavni pravac napada sada usmeri seoskim putem kroz Balabane. Borbe su se rasplamsale na prilazima ka prvim kućama, ali uspeha nije bilo, jer je neprijatelj jakom pešadijskom vatrom iz mnoštva automatskog naoružanja tukao svaki pedalj zemljišta tako da se nije moglo ništa postići bez većih žrtava. Pošto brigada nakon tročasovne borbe nije imala uspeha, štab divizije naredio je da se njeni bataljoni povuku od Balabana i da posednu položaje s. Hrlići — k. 255.

Neprijatelj je 28. juna u rane jutarnje sate krenuo u napad na položaje divizije. 3. brigada pružila je žilav otpor i do 10 časova neprijatelju nije pošlo za rukom da odbaci brigadu i da zauzme njene položaje. Posle 10,30 časova, pošto je neprijatelj zauzeo neke položaje 1. i 2. brigade, jedna njegova kolona, jačine oko bataljon vojnika, krenula je iz s. Balabana ponovo u pravcu položaja 3. brigade. Ova kolona po izlasku iz sela podeljena je u dve kolone koje su nastavile sa daljim napredovanjem i to jedna ka s. Hrlići, a druga prema s. Okrug, sa zadatkom da zauzmu položaje u rejonu s. Hrašća — s. Slavetići — s. Okrug — Sor-

ževo, na kojima su se nalazile jedinice 2. i 3. brigade. Pre nailaska neprijateljske pešadije položaji 3. brigade bili su žestoko bombardovani od strane neprijateljske artiljerije, minobacača i aviona. Kad je prestala vatra neprijateljska pešadija krenula je U'napad. Njegova pešadija bila je dočeka paljbom automatskog oružja 3. brigade, pa su legionari morali da se zaustave i da izvrše ponovnu art. pripremu. U isto vreme njegove levokrilne jedinice vršile su vrlo jak pritisak prema položajima 2. brigade, koji su se nalazili desno od 3. brigade. Oko 11 časova neprijatelj je uspeo da zabije klin između borbenog rasporeda 2. i 3. brigade, sa ciljem da se što lakše probije komunikacijom Krašić — s. Kostanjevac. U vezi sa ovom situacijom, štab divizije doneo je odluku da 3. brigadu prebaci kao divizijsku rezervu na ovaj put sa zadatkom, ukoliko neprijatelj uspe da ozbiljnije ugrozi ovaj pravac i komunikaciju, da je upotrebi kao udarnu snagu za razbijanje daljih neprijateljskih napada. Oko 14 časova 28. juna 3. brigada krenula je od s. Slavetića na nove položaje. Svega čas kasnije brigada je bila razmeštena u rejonu s. Konjarića Vrh — s. Prvinići, odakle je mogla da se brzo i lako upotrebi bilo na komunikaciji Krašić — Kostanjevac ili na komunikaciji Krašić — s. Vivodina.

Neprijatelj je 30. juna oko 4,30 časova ujutro krenuo u napad na celoj liniji fronta 8. divizije. Nakon dvočasovne borbe njemu je uspelo da ovlada položajima oko s. Sorževa i s. Begovo Brdo. U 9 časova pre podne neprijateljski pritisak je popustio, a na nekim pravcima on je napustio svoje položaje i povukao se na novu liniju odbrane. U 10 časova jače neprijateljske snage počele su se povlačiti prema Krašiću i Draganiću. Na osnovu ove situacije, štab divizije izdao je naređenje 1. i 3. brigadi da oko 11 časova pređu u napad, sa ciljem da proteraju neprijatelja iz Krašića prema komunikaciji Zagreb — Karlovac. Nešto posle 11 časova 1. brigada izvršila je napad na neprijatelja u s. Grandić-Breg. 3. brigada počela je sa napadom na neprijateljske položaje na liniji s. Strmac. Napad brigade bio je snažan, pa je neprijatelj posle jednočasovne uporne odbrane napustio s. Okrug i počeo se povlačiti prema Krašiću. Nešto kasnije oslobođeno je i s. Strmac, tako da je neprijatelj na čitavom frontu nastupanja 3. brigade počeo siste-

matski i planski da se povlači. U toku povlačenja ustaša i legionara, štab brigade pokušao je da manevrom 4. bataljona u bok i pozadinu neprijatelja nateraga na brže povlačenje i time stvori pogodnije uslove ostalim bataljonima za uspešnije gonjenje. Svi pokušaji štaba brigade da manevrima i udarima u bok i pozadinu neprijatelja dezorganizira njegovo povlačenje nije uspelo zbog vrlo solidne neprijateljske odbrane i art. vatrene podrške iz Karašića. Nešto posle 12 časova 1. i 3. brigada uspele su da očiste celu okupiranu teritoriju Žumberka sem Krašića, a već u 13 časova jedna i druga brigada izvršile su napad na neprijateljske položaje, koji su štitili prilaze Krašiću. 1. brigada napadala je na Krašić sa zapadne strane, a 3. brigada sa severne. Napad 3. brigade nije dao očekivane rezultate zbog toga je zemljište na njegovom pravcu otkriveno, ravno i rečica Kupčina bila je prepreka za bolje manevrisanje jedinica. U vremenu od 13 do 17 časova izvršena su tri uzastopna napada na Krašić bez uspeha. Nemci, ustaše i domobrani uporno su se branili, težeći da se održe u Krašiću. Štab 8. divizije i pored tri neuspela napada, u 18 časova preuzima i četvrti napad, s tim što je ovog puta glavni pravac napada usmeren na težište neprijateljske odbrane koje se nalazilo u rejonu kapele sv. Jan i bezimene kote jugozapadno od Krašića. Da bi napad napokon uspeo, štab divizije koncentrisao je vatru svog diviziona i minobacačkih četa 1. i 3. brigade na ove neprijateljske položaje. Usled snažnog dejstva pešadije i težih oruđa po neprijateljskim ključnim odbrambenim položajima, legionari, ustaše i domobrani su, nakon borbe koja je kratko trajala, počeli da se naglo povlače u pravcu s. Draganića. 3. brigada je gonila neprijatelja, pravcem s. Donji Pribić — s. Krupače — s. Gor. Kupčina, jer se tuda povlačila i neprijateljska pobočnica, jačine oko jednog bataljona. U rejonu sela Brezarića neprijatelj je bio sustignut od jedinica 1. brigade i proteran prema s. Brletići, gde se zadržao i prešao u odbranu. Njegova pobočnica, koju je gonila 3. brigada, zaustavila se u rejonu s. Gor. Kupčina i tako je neprijatelj na liniji Gor. Kupčina — s. Brlenići organizovao odbranu i nije dozvolio da ga brigade odbace na komunikaciju Zagreb — Karlovac. Štab 3. brigade, procenivši situaciju, odlučio je da izvrši napad na neprijatelja

u Gor. Kupčini sa početkom akcije u 22 časa noću 30. 6/1. 7. No neprijatelj je u Gor. Kupčini i s. Brlenići dobio pojačanje i oko 21 čas iste noći prešao u protivnapad i odbacio obe brigade prema brdovitom; delu Žumberka. Oko 22 časa, 3. brigada, po naređenju štaba divizije, razmeštana je na liniji s. Hržnik — s. Jezerine — s. Donje Prekrižje, gde je ostala na odmoru.

Oko 5 časova 2. jula ujutro, neprijatelj je iz Krašića, koga je poseo dan ranije otpočeo sa prodorom i to glavnim pravcem Krašić — Paulov breg — s. Lović Prekrški i pomoćnim pravcem Krašić — s. Prekrižje i time ugrožavao položaje 3. brigade u rejonu s. Hržnik, s. Jezerine. Oko 8 časova legionari i ustaše izvršili su prodor preko levog krila 1. brigade, pa je tim prodorom ugrozio desno krilo 3. brigade. Stab 3. brigade, da bi izbegao eventualne napade u desni bok i u pozadinu brigade, naredio je da se 1. bataljon brigade povuče na naredni položaj u rejonu s. Radušće. Oko 9 časova 1. brigada je uspela da na juriš odbaci lesionare i Nemce iz s. Lović Prekrški i da zauzme položaj koje je nešto ranije morala da napusti. U vremenu od 9 do 11 časova neprijatelj je izvršio dva uzastopna napada na jedinice 1. brigade u Loviću Prekrškom, ali svaki put je bio odbačen na polazne položaje. Nešto posle 11 časova, kad se neprijatelj pripremao za treći napad, 1. bataljon 3. brigade od pravca s. Radine Gorice i jedan bataljon druge brigade izvršili su napad u desni neprijateljski bok u trenutku kad je neprijateljski pritisak bio najjači i kad se očekivao ponovni napad i gubitak s. Lović Prekrški. Udar ovih bataljona u neprijateljski bok bio je brz i iznenadan, pa je neprijatelj bio prisiljen da se naglo povuče prema Krašiću.

U vremenu od 3. do 10 jula 3. brigada imala je još nekoliko manjih sukoba sa neprijateljem. U tim borbama, kao i onim ranijim, jedinice brigade nastojale su da čvrstom odbranom razbiju svaki pokušaj okupatora i njegovih satelita u zauzimanju slobodne teritorije Žumberka, koja je bila odskočna daska jedinica NOV u ovom delu Hrvatske za napade na osetljiva neprijateljska uporišta u okolini Zagreba, Karlovca i Siska.

U borbama na Zumberku brigada je ubila 50 i ranila preko 60 neprijateljskih vojnika i starešina. Jedinice bri-

gade imale su 8 mrtvih, među kojima intendant 2. bataljona Rade Galogaža i 50 ranjenih, među kojima zamenici komesara bataljona Stevo Sepelj i Uroš Zjača, komandiri četa Ignjatije Srdić i Jovo Kosanović i zam. komesara čete Ilija Skorupan.

12. jula 3. brigada krenula je prema Kordunu, a ostale jedinice 8. divizije ostale su na Zumberku sve do 20. jula i vodile još nekoliko teških borbi sa daleko jačim i bolje naoružanim neprijateljem.

Iako su jedinice brigade od početka 1944. godine imale niz većih borbi, ne računajući mnoge sitnije napade i druge akcije, koje su one vodile od januara do jula 1944. godine, brojno stanje brigade, kao i ostalih jedinica divizije, ipak je bilo dobro zato što je popuna novim borcima još tada tekla normalno. Prema izveštaju štaba 8. divizije brojno stanje¹⁰ u toku jula bilo je:

	1. brigada	2. brigada	3. brigada
Srba	1.135	1.375	1.378
Hrvata	173	172	246
Ukupno:	1.308	1.547	1.624

Kao što se vidi iz ovog pregleda najveće brojno stanje bilo je kod 3. brigade, jer je popuna njenih jedinica vršena sa teritorije Plaščanske doline u kojoj su izvori za popunu novim borcima bili nešto povoljniji nego na Kordunu.

Mada 3. brigada, pa ni ostale jedinice 8. i 34. divizije, nije postigla veće vojne pobede, one su ipak uspele da nanesu neprijatelju osetne ljudske gubitke i nisu dozvolile da okupator i njegove sluge uspostave svoje posade u Zumberku i da mirno žare i pale po selima ove oblasti. Sem toga dolazak jačih vojnih formacija NOV i POJ na Zumberak i njihova uporna odbrana slobodne teritorije imala je veliki politički značaj za narod Žumberka.

Okupator, ustaše i domobrani i ovoga puta imali su priliku da se uvere u snagu našeg oružja i u snagu jedinstva jugoslovenskih naroda. I Srbi iz 8. divizije, i Hrvati iz 34. divizije, te Slovenci iz 15. slovenačke brigade, složno su branili Zumberak, znajući da time brane slobodu svog užeg zavičaja, Korduna, *Pokuplja i Slovenije*. Tim putem,

¹⁰ " Zbornik, t. 5, knj. 29, dok. br. 89, str. 508—509.

kroz svakodnevne borbe i okršaje kovalo se bratstvo i jedinstvo jugoslovenskih naroda.

Iako je ljudstvo brigade bilo svakodnevno zauzeto akcijama, pokretima i drugim zadacima nije zapostavljen ni politički rad sa narodom Žumberka. Sve jedinice brigade bile su, takođe, aktivne i u održavanju sastanaka i razgovora sa stanovništvom o svim pitanjima rada i života.

Sve zadatke koje je brigada dobila od štaba divizije bili su potpuno izvršeni, zahvaljujući tome što je pre polaska brigade sa Korduna u Zumberak svaki njen borac i starešina bio dobro upoznat sa ciljevima i zadacima pohoda 8. divizije u Pokuplje i Zumberak i što su osnovne organizacije KPJ i SKOJ-a, kao i starešinski sastav brigade, celo vreme boravka na Zumberku uvek imali pred sobom zadatke koje su primili još na Kordunu.

Evakuacija ranjenika sa Žumberka na Kordun

Pošto je broj ranjenika lakih i težih iz dana u dan bio sve veći, a nije bilo izgleda za skoro zatišje, štab 4. korpusa naredio je da se svi ranjenici prebace što pre sa Žumberka na Kordun i da se razmeste u kordunaške vojne bolnice. Oko 10. jula pokušalo se sa prebacivanjem ranjenika preko pruge Zagreb — Karlovac, Pokuplja i Kupe radi njihovog smeštaja u Kordunu, gde bi bili na slobodnoj teritoriji. Međutim, prelaz preko pruge nije uspeo zato što je na prostoriji Zagreb — Karlovac neprijatelj koncentrisao veće snage da bi izvodio akcije na slobodnu teritoriju Žumberka, pa je štab 8. divizije 11. jula ujutro povukao iz borbe 3. brigadu i razmestio je u širem rejonu s. Vivodine, sa zadatkom da se ljudstvo malo odmori i pripremi za prebacivanje ranjenika na Kordun.

Pripreme za marš i plan marša

U toku 11. jula na teritoriji Žumberka mobilisano je preko 50 konjskih kola za prevoz ranjenika. U toku dana svi ranjenici bili su pripremljeni za pokret. Štab brigade održao je sastanak sa štabovima bataljona na kome je raz-

rađen plan marša. Na ovom sastanku doneta je odluka da se pokret izvrši iz rejonu s. Vivodine 12. jula rano ujutro prema Metljici. Dalji pravac kretanja bio je Črnomelj — s. Vinica — s. Ponikve — s. Trošmarija — s. Gornje Dubrave — s. Perjasica.¹¹ Kako je na ovom putu trebalo preći tri reke odlučeno je da se Kupa pređe kod Vinice, reka Dobra kod Trošmarije i reka Mrežnica u blizini s. Svojiča na Kordunu. Na sastanku je odlučeno da u prethodnici brigade bude 2. bataljon, glavninu kolone da sačinjavaju 3. i 4. bataljon, između kojih će se kretati štab brigade i transportna kolona ranjenika. U zaštitnicu određen je 1. bataljon. Pri razmatranju plana kretanja zaključeno je da je najopasniji prostor na kome se može očekivati sukob sa neprijateljem rejon između s. Donjih Dubrava i Generalskog Stola, tu je trebalo da brigada pređe ž. prugu i put Karlovac — Ogulin. Pošto je neprijatelj svaki dan krstario ovim putem i prugom odlučeno je da se na tom delu komunikacije postave stalna osiguranja, koja će obezbeđivati prelaz ranjenika od Trošmarije kroz s. Dubrave ka reci Mrežnici i dalje na Kordun. Pošto ranjenici i zaštitnica pređu preko pruge i puta, bočne zaštitnice i stalna osiguranja povući će se za glavninom, a bataljon iz zaštitnice da čim pre posedne položaje oko šumice Mašnika, gde će ostati sve dok ranjenici i glavnina ne pređu na desnu obalu r. Mrežnice.

U prvom danu marša trebalo je preći deonicu puta s. Vivodina — Črnomelj u Sloveniji, a posle prolaska kroz Črnomelj brigada je trebalo da zanoći, promeni kola i nabavi svežu konjsku vuču. U toku 13. jula brigada je trebalo da pređe put Črnomelj — s. Vinica — s. Bosanci. U rejonu Bosanaca bio je predviđen ručak, zamena transportnih sredstava i konjske vuče za prevoz ranjenika, tročasovni odmor i posle toga da nastavi marš, tako da se u toku noći 13/14. jula pređe ostali deo puta i to s. Trošmarija — s. Gor. Dubrave — selo Perjasica na Kordunu.

Ishrana u toku marša biće uglavnom suhi obroci, s tim što će se 13. jula za vreme odmora podeliti topli ručak iz bataljonskih kuhinja. Za 14. juli bio je, takođe, predviđen topli ručak u s. Perjasici. Suhi obroci bili su sastavljeni

* Zbornik, t. 5, knj. br. 28, dok. br. 48, str. 208—213.

od kuhanog i suhog mesa, kruha i luka. Sa suhom hranom obezbediti se iz divizijskih i brigadnih rezervi. Stočnu hranu nabavljati preko NOO-a u selima kroz koja će brigada prolaziti za vreme marša. Pored toga bilo je predviđeno da se pri prolasku kroz sela osigura toplo mleko ili čaj za ranjenike.

Radi prihvata 3. brigade 8. divizije sa kolonom ranjenika, štab 4. korpusa je 12. jula uputio na liniju Duga Resa — Perjasica 3. brigadu 7. divizije.

Tok marša: 12. jula ujutro kolona ranjenika oko 250 u pratnji 3. brigade krenula je predviđenom marš-rutom za Kordun. Nepokretni ranjenici voženi su kolima, a svi oni koji su se mogli kretati uključeni su u posebnu kolonu, koja se za vreme marša kretala za transportom ranjenika. Marš se odvijao po planu za sve vreme pokreta od 12. do 14. jula rano ujutro, kada je čelo marševske kolone izbilo u s. D. Dubrave. Dolaskom u Dubrave brigada je vodila dvočasovnu borbu sa neprijateljem da bi stvorila slobodan prostor za prolaz. U ovoj borbi sadejstvovala je u rejonu Dubrava 3. brigada 7. divizije, koja je izvršila pritisak na neprijatelja u s. Tounju, Generalskom Stolu i ž. st. Zvečaj i time je olakšala situaciju kod 3. brigade 8. divizije prilikom prebacivanja ranjenika na teritoriju Korduna.

Negde oko 6 časova ujutro, kada je začelje transportne kolone sa ranjenicima prelazilo preko puta Generalski Stol — D. Dubrave, jedna pešadijska četa legionara i ustaša od pravca s. Tounja krenula je od suprotnog pravca prema položajima 3. bataljona. Tu je otpočela borba. Međutim, u isto vreme od istog pravca pojavljuje se još jedna neprijateljska kolona nepoznate jačine koju su napale jedinice 3. brigade 7. divizije. Ovim napadom 3. brigade 7. divizije vezane su ove neprijateljske snage što je olakšalo zadatak 3. bataljona 3. brigade 8. divizije na osiguranju, koji je i dalje vodio borbu. Oko 7 časova ujutro transportna kolona sa ranjenicima prebačena je preko reke Mrežnice u selo Svojič, koje se nalazilo na slobodnoj teritoriji Korduna.

U borbama oko s. Dubrava jedinice naše brigade ubile su 12, ranile 8 i zarobile 4 legionara.¹² Zapljenjen je 1 puš-

" Zbornik, t. 5, knj. 29, dok. br. 89, str. 508—509.

Prelaz jedinica 8. kordunaške divizije preko reke Mrežnice. Snimljeno polovinom jula 1944.

komitraljez, 2 puške, 1 pištolj, preko 1.000 puščanih metaka i nešto odeće i obuće. Mi smo imali 1 mrtvog i 3 ranjena, među kojima komandanta 4. bataljona Cvija Sudara.

Dolaskom brigade u rejon s. Perjasice, jedinice 3. brigade 7. divizije povučene su na Baniju, a 15. jula rano ujutro 3. brigada 8. divizije posela je položaje na liniji s. Cerovac kod Barilovića — s. Brest — s. Svojič — s. Perjasica, sa zadatkom da osigura slobodnu teritoriju Korduna od pravca Karlovca, Duge Rese i Tounja, i ujedno da prihvate ostale jedinice 8. divizije pri povratku sa Žumberka.

DEJSTVA BRIGADE NA KOMUNIKACIJI KARLOVAC — OGULIN — BRINJE

Osiguranje žetve

Dvadeset drugog jula ujutro 8. divizija bez 3. brigade stigla je iz Žumberka u rejon s. Donja Dubrava na povratku u Kordun. Prethodnica i glavina divizije prešle su

Mitraljezac Rade Padežanin u poseti svojoj porodici u s. Sjeničku 17. avgusta 1944. Fotografija je vlasništvo Istarskog arhiva u Karlovcu.

prugu i put bez brrbe i kada je na železničku prugu izbila zaštitnica, putem od Oštarija i Ogulina prema Karlovcu, naišlo je 8 praznih kamiona koji su dočekani vatrom. Nakon kraće borbe 5 kamiona je uništeno a tri su uspela da se vrate u Ogulin. Ubijeno je 5 nemačkih vojnika i dva su zarobljena. Istog dana jedna neprijateljska kolona, jačine jedne do dve čete ustaša, prešla je od ž. st. Zvečaj kod Generalskog Stola na desnu obalu reke Mrežnice radi uznemiravanja 3. brigade i ometanja prelaska 8. divizije preko Mrežnice. Odmah po prelasku reke neprijatelj je dočekan od delova 3. brigade koji su osiguravali ovaj teren. Razvila se kratka, ali žestoka borba. Neprijatelj je u početku ocenio rešenost 3. brigade da zadrži desnu obalu reke. Uveren da neće uspeti u svojim planovima, neprijatelj se nakon jednočasovne borbe morao povući u Zvečaj.

Štab divizije je 23. jula razmestio jedinice po periferiji slobodne teritorije Korduna, vodeći računa da se

Ljudstvo dobro odmori, a ujedno da obezbedi žetvu i vršidbu žita na Kordunu. Po ovom planu, 1. brigada razmeštena je na liniji s. Sjeničak — s. Skakavac — s. Tušilović, radi osiguranja od Karlovca i s. Rečice; 3. brigada sa 3. i 4. bataljonom posela je položaje s. Perjasica — s. Primišlje — s. Tounjski Tržić, dok su 1. i 2. bataljon bili prebačeni u rejon Plaškog. Zadatak brigade bio je da osigura slobodnu teritoriju od Karlovca, Duge Rese i od neprijateljskih posada duž železničke pruge Generalski Stol — s. Tounj — Oštarije i Ogulin. Osim ovoga 3. brigada imala je zadatak da vrši neprekidne akcije i diverzije na komunikaciji Karlovac — Ogulin i Ogulin — Brinje i time, s jedne strane, veže neprijatelja za svoje garnizone i posade, a, s druge, da ruši komunikacije i veze na ovim pravcima. 2. brigada prebačena je u rejon Rakovice i Plitvičkih jezera, radi obezbeđenja severnog dela slobodne teritorije Like i južnog dela Korduna.

Sem ovih zadataka, jedinice divizije u toku jula i avgusta trebalo je da se dobro odmore, popune novim ljudstvom i izvrše pripreme za nove akcije koje su bile planirane za kraj avgusta i septembar.

U ovom vremenu kod 3. brigade izvršene su i izvesne personalne promene. Komandant brigade Miloš Kukić premešten je u 2. brigadu iste divizije za političkog komesara brigade. Dotadanji politički komesar brigade Simo Livada premešten je iz brigade i postavljen za pomoćnika komandanta Kordunaškog vojnog područja. Za komandanta 3. brigade postavljen je Dragan Pajić, do tada na dužnosti načelnika štaba 2. brigade. Za komesara 3. brigade postavljen je Milan Zimonja, do tada, takođe, na dužnosti u 2. brigadi. Još su premešteni: iz 2. bataljona komandant Simo Kozlina. Za komandanta 2. bataljona postavljen je Cvijo Sudar, do tada komandant 4. bataljona iste brigade. Politički komesar 2. bataljona Jovica Bulat, takođe je prekomandovan a mesto njega postavljen je Ostoja Rastovac. Za komandanta 3. bataljona postavljen je Mile Božić, do tada na dužnosti u Kordunaškom partizanskom odredu. Politički komesar 3. bataljona Nebojša Trkulja prekomandovan je u 34. diviziju, a umesto njega je postavljen Slavko Jakšić. Za komandanta 4. bataljona postavljen je Stevo Božić a za političkog komesara

Dragan Zjača. Načelnik štaba Marko Lučić prekomando-
van je u 34. diviziju, a umesto njega postavljen je Đuro
Čujić, koji je do tada bio zameniik komandanta 3. brigade.

Smena ovolikog broja komandnog kadra u brigadi,
ne računajući izvesne promene i u komandama četa imale
su izvesnog uticaja na život i rad brigade kao celine. Da
se te promene ne bi negativno odrazile na rad brigade,
štab divizije je ovoj brigadi posvetio posebnu pažnju.

*Mitraljezac Rade Padežanin u poseti svojoj porodici u s. Sjeničaju
17. avgusta 1944. Fotografija je vlasništvo Istorijskog arhiva u
Karlovcu.*

Kroz česte kontrole i pomoć brigadi, štab divizije je na-
stojao da se novopostavljeni rukovodioci upoznaju sa
dužnostima, ljudstvom i problemima jedinice, kako bi u
što kraćem vremenu mogli što uspešnije komandovati.

Pored obezbeđenja žetve, naše jedinice su i ove kao
1943. godine dale veliku pomoć narodnooslobodilačkim od-
borima i pojedinim seljačkim domaćinstvima u žetvi, pre-

voženju, vršidbi i spremanju žita. Ta pomoć ogleda se u prvom redu u davanju na pozajmicu kola, konja i ljudstva za prevoženje požnjevene pšenice. Bilo je dana kada su čitava odeljenja i vodovi slati u sela ili pojedina domaćinstva za žetvu i vršidbu pšenice, ječma, raži i zobi. Borci su skidali puške i prihvatili se posla. Pošto su okupator, ustaše i domobrani ovih dana posebno oko Plaškog bili aktivni i iznenada upadali u oslobođena sela, ovi borci koji su pre nailaska neprijatelja želi ili vršili, hvatali su se oružja i progonili neprijatelja.

Pošto se brigada nalazila na pogodnim položajima, odakle je mogla uspešno da izvodi diverzije i akcije po neprijateljskim komunikacijama Karlovac — Ogulin i Ogulin — Senj, to je štab brigade nastojao da što više bataljona angažuje na rušenju pruge, uništavanju puteva i napadima iz zaseda na manje neprijateljske kolone i transporte. Zasede su obično postavljale čete ponegde i bataljoni, a rede jedinice većeg formacijskog sastava. Te akcije nisu bile većeg obima, ali ipak bile su značajne, jer se njima ometao saobraćaj i prekidale vrlo važne veze između Zagreba i Hrvatskog primorja. Navodimo nekoliko akcija:

27. jula 4. bataljon naše brigade napao je neprijateljsku kolonu, jačine jedne čete legionara, koja je od Generaluskog Stola krenula prema s. D. Dubrave. Nakon kraće borbe neprijatelj je prisiljen da se vrati u Generalski Stol. Istog dana 1. bataljon napao je u blizini s. Vojnovca jednu neprijateljsku skupinu, jačine oko 40 vojnika. Kako je napad izvršen u blizini neprijateljskih poduda u s. Vojnovcu i Trojvrhu, neprijatelju je ubrzo stigla pomoć, pa je bataljon bio prisiljen da se povuče prema Plaškom. U ovoj borbi ubijeno je 7, a ranjeno 14 legionara. Zaplenjene su 2 puške, 1 trombionska puška i 4 metka.¹³

Ujutro 29. jula jedna ustaška kolona, jačine oko 200 ljudi, krenula je od Oštarije prema s. Tounjski Tržić i s. Tobolić. Druga ustaška kolona iste jačine krenula je iz Josipdola preko brda Podhuma za Tobolić sa zadatkom

¹³ Vidi knjigu depeša 4. korpusa od jula 1944. koja se čuva u Vojnoistorijskom institutu, kut. 432.

izviđanja naše slobodne teritorije, pljačkanja i ometanja žetve i vršidbe. Ovu kolonu, koja je nastupala od Josipdola, napao je 1. bataljon kod Radošević-sela. Borba je bila oštra. Bilo je po nekoliko juriša i sa jedne i druge strane. Kada je već izgledalo da će ustaše pretrpeti neuspeh, tada su dobili pomoć u pešadiji i artiljeriji, te je bataljon bio prisiljen da se povuče, a neprijatelj je produžio ka Toboliću. Prva ustaška kolona, koja je krenula iz Oštarija, nesmetano je ušla u Tobolić, a posle nje pristigla je i druga. Pošto se približavala noć to su ustaše iznenadno napustile Tobolić i povukle se u Oštarije i Josipdol.

Prvog avgusta jedinice 3. i 4. bataljona postavile su zasedu između s. Gornje i Donje Dubrave. Pre podne u zasedu je naišla jedna neprijateljska patrola jačine 20 ljudi. Patrola je napadnuta i skoro uništena. Još se borba nije ni stišala patroli je stiglo pojačanje od 200 legionara pešaka, ojačanih artiljerijom i minobacačima. Nakon borbe koja je produžena za još oko jedan čas neprijateljska pojačanja odbačena su prema Tounju i Generalskom Stolu odakle su i došla. U ovoj borbi neprijatelj je imao 21 mrtvog i 24 ranjena. Jedinice 3. i 4. bataljona imale su 5 mrtvih, među kojima i politički komesar 4. bataljona Rade Marković, a 4 borca 4. bataljona bila su ranjena.¹⁴

10. avgusta 1. bataljon 3. brigade postavio je zasedu u Kapeli — na putu Oštarije — Jezerane. Oko 10 časova u zasedu su upala 3 kamiona i jedan putnički automobil sa materijalom i ljudstvom koje se prevozilo iz Ogulina prema Senju. U borbi koja je trajala kratko, ah oštro jedan broj neprijateljskih vojnika uspeo je da se probije kroz retku zasedu bataljona i pobegne u šumu dok su drugi u borbi izginuli. U zasedi su ubijena i 2 nemačka oficira i 8 vojnika. Zaplenjen je 1 puškomitraljez, 7 pušaka, 2.000 metaka 7,9 mm, neprijateljska pošta, koja je upućena nemačkim komandama stacioniranim u Hrvatskom primorju. Zapaljena su 3 trotonska teretna automobila sa materijalom i 1 putnička kola, tipa „mercedes" — 170".

¹⁴ Vidi depešu br. 76 od 3. avgusta 1944. u knjizi depeša 4. korpusa, koja se čuva u Vojnoistorijskom institutu, kut. 432.

U toku 10. avgusta delovi 33. ustaškog bataljona, u jačini jedne čete, krenuli su kamionima iz Oštarija prema Plaškom. Kod potoka Vrnjike blizu-Plaškog bili su napadnuti od jedinica 2. bataljona. Pošto je neprijatelj blagovremeno otkrio zasedu bataljona, ustaše su pravovremenim iskakanjem iz vozila zauzeli položaje za odbranu i prihvatili borbu. Čim su ustaše odlučile da pređu u odbranu, 2. bataljon je krenuo u napad i prisilio neprijatelja na povlačenje. U ovoj borbi ustaše su imale 4 mrtva i 6 ranjenih.¹⁵

19. avgusta jedna ustaško-legionarska kolona, jačine oko 600 vojnika, krenula je iz Ogulina i Oštarije i probila se u Plaški. Oko podne neprijatelj u Plaškom su napale jedinice 1. i 2. bataljona. Glavni pravac napada bio je s. Zebići — Plaški. Na ovom pravcu napadao je i 2. bataljon, a desno od njega 1. bataljon. Pod pritiskom bataljona neprijatelj se povukao na levu obalu reke Dretulje i poseo položaje na brdu Klasnici i u rejonu Starog Sela, gde je i zanoćio sa namerom da u toku narednog dana nastavi sa daljim prodorom prema slobodnoj teritoriji Plaščanske doline. Tek što je pao mrak 1. i 2. bataljon izvršili su demonstrativne napade na ustaške položaje i to 1. bataljon napadao je Klasnicu, a 2. Staro Selo. Ustaški bataljoni, nakon jednočasovne borbe, iznenadno su se povukli u pravcu sela Vojnovca. Prema izveštajima štabova bataljona neprijatelj je imao 12 mrtvih i 15 ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva i 4 ranjena.¹⁶

U vremenu od 12. do 19. avgusta naše jedinice brigade, ojačane jednom četom diverzantskog bataljona, prekinule su železničku prugu Karlovac — Ogulin na 174 mesta, srušile jedan propust raspona 12 m i jedan podvožnjak. Ovim je pruga bila onesposobljena za svaki saobraćaj.

28. avgusta delovi 3. bataljona napali su u blizini ž. st. D. Dubrave oklopni voz, na koga je ispaljeno 5 mina iz ručnog reaktivnog bacača tipa „piat“. Mine su probile oklop i eksplodirale u unutrašnjosti vagona. Od ovih ek-

¹⁵ Knjiga depeša 4. korpusa. Depeša broj 116 i 122.

¹⁶ Knjiga depeša 4. korpusa od 1944, depeša broj 189 od 21. avgusta.

splozija poginulo je 11 a ranjeno 6 ustaša. Vagon je teže oštećen. Pošto na ovom mestu pruga nije bila oštećena, voz je produžio dalje i tek što je prešao 2 km naišao je na nagaznu minu koja je tu postavljena od delova 3. bataljona. Voz je izleteo s pruge i survao se u provaliju. Prilikom pada uništen je i jedan drugi oklopni vagon. Ovde su ubijena i dva četnika. Zaplenjene su 2 puške sa municijom.¹⁷

29. avgusta 4. bataljon, ojačan sa dva odeljenja ručnih bacača, napao je iz zasede kod s. Tounja jednu neprijateljsku motorizovanu kolonu. Pošto su se bacačka odeljenja nalazila na pogodnim položajima, oni su sa svega 6 pt-mina uništili 2 i oštetili dva srednja tenka. Ovom prilikom, ubijeno je 15 i ranjeno 20 neprijateljskih vojnika. Kad je neprijatelj bio napadnut, kolona je zaustavljena i stupili su u dejstvo neprijateljski tenkovi i pešadija. S obzirom na brojnu i tehničku nadmoćnost neprijatelja, bataljon je morao da se povuče, a potom je neprijatelj nastavio pokret prema Karlovcu.¹⁸

Jednomesečnim osiguranjem slobodne teritorije stvoreni su povoljni uslovi za izvođenje žetvenih i vršidbenih radova na Kordunu i u Plašćanskoj dolini. Najveći teret ponele su jedinice 3. brigade. Ona je u toku drugog dela meseca jula i u avgustu vodila češće borbe sa neprijateljem, koji je u više mahova pokušao da prodre na teritoriju Plašćanske doline, a u dva maha i u pravcu s. Tobolića i Primišlja. U ovom periodu jedinice brigade nanele su neprijatelju gubitke i to: 166 ubijenih, 163 ranjena i 4 zarobljena neprijateljska vojnika, podoficira i oficira. U istom periodu brigada je imala 12 mrtvih i 17 ranjenih. Zaplenjena su 4 kamiona i 1 putnički automobil. Uništena 2 i oštećena 2 srednja tenka. Uništen 1 i 1 oštećen oklopni vagon. Srušena kompozicija voza. Pruga Karlovac — Ogulin prekinuta na 175 mesta. Uništen jedan podvožnjak i jedan propust na žel. pruzi. Pored ovoga jedinice brigade zaplenile su 1 puškomitraljez, 16 pušaka, 1 tromblonsku pušku, 6.000 metaka 7,9 mm i još dosta drugog materijala i odeće.

¹⁷ Isto. Depeša br. 288 od 30. avgusta. *

¹⁸ Knjiga depeša 4. korpusa. Depeša reg. br. 4—23/1, kut. 432.

*Rušenje železničke pruge i uništenje puta
Karlovac — Ogulin*

Rušenje komunikacija tokom prvih dana septembra 1944. bio je opšti zadatak jedinica NOV i PO Jugoslavije i vršen je po naređenju VS NOV i POJ sa ciljem da se spreči eventualno prebacivanje nemačke grupe armije „E” iz Grčke u Italiju i Jugoslaviju. Koliko je bio važan taj zadatak vidi se iz operativne zapovesti koju je tih dana izdao Maršal Jugoslavije drug Tito, u kojoj je pored ostalog bilo naglašeno:¹⁹

Kao i do sada stalo ini je do toga da naša vojska izvrši ovaj važan zadatak. Prema tome uložimo sve sile da naše sve jedinice izvrše u potpunosti sve zadatke”.

Pošto će okupator i njegove sluge u drugoj polovini 1944. sve više koristiti komunikaciju Senj — Oštarije — Karlovac, a u skladu sa zapovešću za uništenje komunikacija, štab 4. korpusa odlučio je da se na delu železničke pruge i puta Duga Resa — Ogulin izvrši veća akcija rušenja i uništenja te pruge i puta.²⁰ U vezi s tom odlukom štab 8. divizije borbenom zapovešću od 30. avgusta predvideo je da ovaj zadatak izvrši 3. brigada ojačana jednim bataljonom operativnog štaba za Kordun,²¹ jednom pt-baterijom, delovima pontonirskog bataljona i po jednim inž. vodom iz sastava inžinjerijskih četa 1. i 2. brigade. Akcije na rušenju pruge i puta bile su predviđene da se izvode svake noći od 1. do 7. septembra. U sklopu ovih akcija bilo je predviđeno da 3. brigada u sadejstvu sa savezničkom avijacijom, koja je tih dana trebalo da izvrši nekoliko zračnih napada na neprijateljske posade i komunikacije na liniji Zagreb — Karlovac — Ogulin, učestvuje u uništavanju neprijateljske žive sile, rušenju železničke pruge i drugih važnih komunikacija.

Pripreme za akciju izvršene su na vreme pa je brigada sa jedinicama ojačana noću 31. 8/1. 9. 1944. izašla na mesto akcije i celu noć radila na prekopavanju puteva, rušenju žel. pruge, uništavanju propusta i podvož-

¹⁹ Citat iz zapovesti 8. divizije op. br. 51J44. Arhiv VII, kut. 827.

²⁰ Zbornik, t 5, knj. 31, dok. br. 99, str. 527—531.

²¹ U avgustu 1944. rasformiran KPO i PPO i od njih su formirana dva bataljona na čelu sa Operativnim štabom za Kordun.

njaka, podizanju barikada i postavljanju minskih polja. U toku prve noći železnička pruga Duga Resa — Oštarije prekinuta je na 127 mesta, srušen je 1 propust na pruzi raspona 3 metra, a na putu između D. Dubrava i Generalskog Stola postavljeno je 5 minskih polja i podignute dve barikade. 1. septembra nastavljeni su započeti radovi na rušenju komunikacija. Toga dana, mada je po prvobitnom planu bio predviđen odmor, ipak je nastavljeno sa akcijom, tako da je pruga prekinuta još na 74 mesta, srušena 4 propusta i jedan podvožnjak, miniran put na deonici Generalski Stol — Oštarije. Na ovom putu podignuto je pet barikada. Oko barikada postavljena su minska polja. Dok su jedinice 2, 3. i 4. bataljona nastavljale radove na uništenju komunikacija, 1. bataljon postavio je zasedu u rejonu s. D. Dubrava. Oko 9 časova ujutro jedna motorizovana kolona legionara krenula je iz Oštarija kroz s. Tounj i Generalski Stol. Kad je kolona stigla u rejon D. Dubrava naišla je na prvu veću barikadu gde se zaustavila. Nekoliko legionara pokušalo je da ukloni kamenje i drveće s puta, ali čim su počeli raditi na uklanjanju barikada došlo je do eksplozije nagaznih mina od kojih je poginulo i ranjeno preko 10 legionara. U vreme eksplozije mina, 1. bataljon je izvršio napad na neprijatelja. Međutim, nekog naročitog uspeha nije bilo, zato što bataljon nije imao pt-oruđa, a neprijateljska kolona bila je ojačana sa više srednjih tenkova, pa je neprijatelj pod zaštitom art. i mitraljeske vatre iz oklopnih vozila odstupio u sastav svoje posade u s. Tounj.

Nakon neuspelog neprijateljskog prodora od Oštarija prema Karlovcu, neprijateljska motorizovana kolona je u s. Tounju ojačala sa oko 450 pešaka, posle čega je neprijatelj jedan čas kasnije krenuo iz Tounja prema Generalskom Stolu. U susret ovoj koloni pošla je jedna druga kolona legionara i ustaša od Generalskog Stola prema Dubravama sa ciljem da izvrše napad na 1. bataljon iz dva suprotna pravca i tako prisile bataljon na povlačenje. Pošto je štab brigade na vreme bio informisan o pokretima jačih neprijateljskih snaga, to je izdao naređenje štabu 1. bataljona da se povuče u s. Perjasicu. Ovim povlačenjem 1. bataljona neprijatelju je bilo omogućeno da otkloni barikade s puta i da put privremeno osposobi

za upotrebu. Železnička pruga zbog većih oštećenja nije uopšte popravljana, zato što se čekalo na dolazak radnih vojnih jedinica i mehanizacije.

U toku borbi 1. septembra neprijatelj je u sukobima sa 1. bataljonom imao 10 mrtvih i 15 ranjenih. Brigada je imala 1 mrtvog borca.

2. septembra 1. i 2. bataljon sa štabom brigade nalazili su se u rejonu Duge Rese u očekivanju savezničkih aviona koji su toga dana i u naredna dva dana imali da izvrše bombardovanje neprijateljskih objekata i ciljeva u Dugoj Resi i Karlovcu. U štabu brigade nalazio se engleski kapetan Berd koji je bio član savezničke vojne misije pri štabu 4. korpusa. Sa Berdom je bio i jedan podoficir sa radio-stanicom za navođenje aviona. Ceo 2, 3. i 4. septembar naši bataljoni bili su u pripravnosti u rejonu Duge Rese u očekivanju savezničkih aviona. Ljudstvo brigade bilo je posebno raspoloženo i psihički dobro pripremljeno za eventualne napade na neprijatelja koji je po pretpostavci štaba brigade trebalo da se u toku bombardovanja povuče u okolinu grada, jer bi taj momenat bio vrlo pogodan za naše napade. Kako brigada još do tada nije imala prilike da sadejstvuje u napadu sa avijacijom ljudstvo je baš zato željno očekivalo savezničke avione. Međutim, akcija je ipak izostala, s obzirom na to što se saveznički avioni tih dana nisu uopšte pojavili.

U vreme dok su se 1. i 2. bataljon nalazili oko Duge Rese, 4. bataljon postavio je 2. septembra zasedu između Generalskog Stola i Zvečeja. Oko 8 časova ujutro naišla je od ž. st. Zvečej jedna neprijateljska kolona koja je pratila transport stočne hrane za Generalski Stol. Kad su legionari prišli zasedi na oko 500 metara, oni su iznenadno dočekani pa su se počeli naglo povlačiti u svoju bazu. Do brzog povlačenja neprijatelja došlo je zato što je njegova izvidnica obavještena od strane jednog meštana o mestu zasede bataljona. Videći da je zaseda otkrivena štab bataljona izdao je naređenje četama za napad na neprijatelja. Mada se u tom momentu nalazilo izvesno rastojanje između neprijatelja i bataljona ipak je u toku gonjenja došlo do sukoba prednjih delova bataljona i neprijateljske zaštitnice kojom prilikom je ubijeno 5 legionara. Za-

plenjene su 2 puške sa municijom, troja kola sa 1.000 kg kukuruza i dva para konja.

Noću 2/3. septembra produženo je sa rušenjem komunikacije kod Generalskog Stola. Pruga je prekinuta na 80 mesta, put je miniran na 3 mesta i srušen je jedan podvožnjak raspona 22 metra. U isto vreme postavljena

Kordunaški diverzanti na delu. Strusen most na reci Kupi kod s. Rečice.

su 2 minska polja na putu Karlovac — Duga Resa. Ovim akcijama kao i onim izvedenim dva dana ranije put i pruga bili su izbačeni iz upotrebe. Naredne noći, tj. 3/4. septembra, železnička pruga u rejonu ž. st. Dubrave prekinuta je na 18 mesta. Te noći na putu Karlovac — Ogulin postavljeno je pet minskih polja i podignuto je 6 barikada.

Četvrtog septembra neprijatelj je pokušao da opravi put između Duge Rese i Generalskog Stola, ali ga je u tome sprečila jedna četa 3. bataljona, koja je izvršila demonstrativni napada na radnike na putu i tako ih rasterala s posla. Ostatak jedinica 3. bataljona istog dana na-

pao je jednu kolonu legionara jačine jedne čete, koja je u svom sastavu imala jedan srednji tenk i 1. oklopni automobil. Neprijatelj je obezbedio transport hrane za Generalski Stol. Iako su legionari bili potpomognuti vatrom iz oklopnih vozila, oni nisu uspjeli da odbace čete 3. bataljona i prođu za Generalski Stol, već su se pod dejstvom precizne pešadijske vatre 3. bataljona morali vratiti u ž. st. Zvečaj. U toj borbi neprijatelj je imao 4 mrtva i 8 ranjenih, i 1 legionar je zarobljen. 3. bataljon imao je 1 mrtvog i 3 ranjena borca.

6. septembra 1. i 4. bataljon postavili su zasedu na putu kod s. Donjih Dubrava. Cilj zasede bio je da se napadne neprijatelj ukoliko ovim putem naiđe jer je železnička pruga bila onesposobljena za saobraćaj. Oko 8 časova dve ojačane čete legionara krenule su iz Generalskog Stola prema s. Dubravama sa zadatkom izviđanja zemljišta i opravke puta. Za vreme kretanja legionari su nastupali vrlo oprezno. Zbog toga su jedinice bataljona morale da se malo povuku da ih neprijateljska osiguranja ne bi blagovremeno otkrila. Pošto je izvršeno pomeranje jedinica 1. i 4. bataljona jedna četa legionara upala je u zasedu ali novoposednuti položaji naših jedinica nisu bili pogodni za uništenje neprijatelja. Kad je neprijatelj upao u zasedu na njega je otvorena vatra. Otpočela je borba. Neprijatelj je brzo prešao u odbranu i odbio naše prve napade. U međuvremenu je pristigla u pomoć i njegova 2. četa koja je napala jedinice 4. bataljona u desni bok i pozadinu. Zbog ovog napada došlo je do izvesnog zastoja u žestini vatre našeg bataljona. Ovaj napad druge čete legionara na 4. bataljon koristi četa legionara koja je upala u zasedu, vrši pritisak na 1. bataljon i tako jednom delu ove legionarske čete uspeva da se izvuče iz okruća.

U borbi kod D. Dubrava ubijeno je 21 i ranjeno 25 legionara. Zarobljen je 1 podoficir Namac i 4 legionara. Zapijeno je: 1 puškomitraljez, 17 pušaka, 2 pištolja, 1 motorkotač, oko 2.000 metaka 7,9 mm, 7 pari vojničkih odela, 3 vojnička ranca, 50.000 kuna i nešto drugog materijala i hrane. Mi smo imali 2 mrtva i 3 ranjena.²²

²² Depeša broj 375 od 6. septembra u knjizi depeša 4. korpusa koja se čuva u Vojnoistorijskom institutu, kut. 432.

Ovom borbom u rejonu s. Donjih Dubrava brigada je izvršila zadatak koji je pred nju postavio štab divizije borbenom zapovješću Op. br. 51 od 30. avgusta 1944. godine. U akcijama na rušenju železničke pruge i puta postignuti su sledeći rezultati:

— železnička pruga je prekinuta na 199 mesta, uništena 2 podvožnjaka i 5 propusta na pruzi. Duž pruge i puta telegrafsko-telefonska veza uništena je u dužini od preko 10 km, veći broj tt stubova sasečen je, izolatori su polupani a žica pokidana i odvučena na slobodnu teritoriju za podizanje stalnih veza na slobodnoj teritoriji Korduna;

— put koji spaja Karlovac i Oštarije prekopan je na preko 10 mesta, na pogodnim delovima puta postavljeno je 15 minskih polja od kojih je neprijateljska pešadija i motorizacija imala gubitaka u ljudstvu i motornim vozilima, podignuto je 11 barikada koje su izrađene od kamena, porušenog drveća i zemlje.

U šestodnevnom zasedama brigada je ubila 43 i ranila 53 neprijateljska vojnika. Zarobljen je 1 nemački podoficir i 5 legionara. Ubijena su 3 konja, zaplenjena 3 dvoosovinska kola, 6 pari konja, 1 puškomitraljez, 19 pušaka, 2 pištolja, oko 3.000 puščanih metaka, 1.000 kg kukuruza u zrnu, 50.000 kuna i drugog materijala. U istom periodu brigada je imala 4 mrtva i 7 ranjenih boraca i starešina.

Brigada je u šestodnevnom borbama i diverzijama na komunikaciji Karlovac — Ogulin onesposobila za saobraćaj put i prugu, pa je neprijatelju trebalo više dana da ih osposobi za normalan saobraćaj. U ovo vreme samo jedna motorizovana kolona probila se iz Hrvatskog primorja u Karlovac, to je bila značajna pomoć naše brigade u sprečavanju izvlačenja okupatorskih jedinica iz Grčke i njihovo prebacivanje na zapadno ratište.

3. bataljon u zasedi na Kapeli

Stab 3. brigade koji se u jesen 1944. nalazio u rejonu Plaškog, odlučio je da posebnu pažnju posveti akcijama i diverzijama na komunikaciji Oštarije — Brinje, kojom

" U drugoj polovini 1944. godine najbolji i najborbeniji bataljon 3. brigade bio je 3. bataljon. Zbog njegovih zapaženih uspeha u borbama, bataljon je iz milja nazvan „MALA BRIGADA".

se neprijatelj sve više služio. 3. bataljon ili, kako smo ga ponekad zvali, „Mala brigada“²³, pod komandom Mila Božića, dobio je zadatak 28. septembra da postavi zasedu na putu koji vodi od Oštarija kroz Kapelu prema Senju. Neprijatelj je ovog meseca naročitu pažnju posvetio obezbeđenju ove komunikacije. Štab brigade i štab 3. bataljona pre akcije morali su utvrditi gde se nalaze neprijateljska minska polja, način obezbeđenja puta i osiguranja transportnih kolona pri prolazu kroz šumu. Obaveštajna služba brigade blagovremeno je prikupila podatke o svemu što je bilo interesantno za brigadu i sa tim podacima upoznala je sve zainteresovane štabove bataljona i štab brigade. Izviđanjem je utvrđeno: da je zemljište oko puta minirano i da neprijatelj koristi put svako jutro pošto prethodno patrola utvrdi, da put nije miniran i posednut od strane naših jedinica. Pošto su dobijeni podaci pažljivo proučeni, odlučeno je da se zaseda postavi tek pošto putem prođu neprijateljska izviđačka odeljenja, s tim da se pre toga ispita gde se nalaze minska polja i odrede slobodni prolazi do položaja za zasedu.

Ujutro 28. septembra vremenske prilike nad Kapelom bile su dobre za to doba godine, pa je i to išlo u prilog lakšem izvršenju zadatka. Pet boraca минера sa pipalicama i jednom četom, koja ih je obezbeđivala, izašli su na komunikaciju pre svanuća. Cim se malo razdanilo i moglo raditi mineri su počeli sa pretraživanjem minskih polja. Bio je to težak i rizičan zadatak, tim pre što se radilo bez minodetektora i sa stalnim očekivanjima neprijatelja. No, bez obzira na sve te poteškoće, i što nisu imali dovoljno stručne spreme, zadatak je izvršen u potpunosti. Izlažući živote opasnostima mineri su za nepun čas rada, puzeći kroz gusto šipražje, po velikoj rosi i vlažnoj zemlji, bili do kože mokri i blatnjavi. Ipak se radilo brzo i pažljivo. Pronađena minska polja su obeležena određenim znacima, označeni prolazi kroz njih i time je osiguran izlazak četa na položaje. Oko 8 časova ujutro neprijateljsko izviđačko odeljenje, jačine dvadesetak vojnika, polako je prošlo putem, pažljivo posmatrajući sve što im se činilo sumnjivo, te kad su se uverili da je put slobodan i sposoban za promet, izvestili su jedinice o tome.

Pošto su neprijateljski izviđači prošli putem, borci bataljona u ležećem stavu krenuli su na položaje. Ljudstvo bataljona, za ovu akciju bilo je posebno pripremljeno, pa se, zahvaljujući izvežbanosti ljudstva, čitava priprema i sam izlazak na položaje odvijao po unapred predviđenom planu. Još dok su čete izlazile na položaje u rejonu Oštarija čuo se zvuk neprijateljske motorizacije i to je bio dobar znak za uspešnu akciju. Polako, vukući se na kolenima i laktovima, prolazio je čovek za čovekom i zauzimao određene položaje. Tihim, skoro nečujnim glasom, starešine su upozoravale ljudstvo na spremnost i pripravnost za otvaranje vatre i u tom momentu 2 tenka i 4 kamiona upadaju u zasedu. Pošto bataljon nije imao sredstava za uništenje tenkova oni su propušteni, a zatim komanda komandanta bataljona „pali !” razlegla se Kapelom, iza toga plotuni pušaka i rafali automatskog oružja sručili su se na nemačke kamione. Vatrom automata i puškomitraljeza ubijeni su vozači, odmah posle toga kamioni su bili izvrnuti pored puta i iz njih su iskakali legionari. Kako je koji izašao iz kamiona počinjao je borbu, a neki su još pri skoku iz automobila bili pogođeni i pali mrtvi. Pre nego što je neprijatelj bilo šta preduzeo, bataljon je na čelu sa komandantom Božićem uz gromki uzvik „juriš — ura” krenuo na neprijatelja. Borci, nošeni prvim postignutim uspehom i željom za pobedom, napadaju legionare i oko kamiona dolazi do borbe prsa u prsa. Mali manevarski prostor i gusta šuma više odgovara neprijatelju. Legionari pružaju žilav otpor težeći da se što više njih probije iz obruča i pobegne u šumu. Nakon kratkotrajne borbe, u kojoj se nije moglo mnogo pucati zbog izmešanosti ljudstva, jedan deo legionara, mada je bilo ranjenih, probija se i nestaje u Kapeli, dok su drugi pali u borbi i njihova tela ostala su oko kamiona.

U ovoj zasedi 2 legionara su zarobljena, 20 je poginulo i 25 ranjeno. 3. bataljon nije imao gubitaka. Zaplenjen je puškomitraljez, 1 automat, 15 pušaka, oko 5.000 metaka 7,9 mm, 50 pari vojničkih odela, 300 vojničkih ranaca. Zapaljeno je 5 kamiona i 10 bicikla.

Neuspeh 1. bataljona kod Drežnik-Grada

Devetnaestog oktobra ujutro, štab 3. brigade dobio je telefonsko naređenje od štaba 4. korpusa da pripremi 1. bataljon za napad na Drežnik-Grad u koji su ušle ustaše, jačine oko 500 ljudi, naoružane sa 2 minobacača, 1 pt-topom i sa dosta automatskog naoružanja. U vezi s ovim naređenjem štabu brigade stavljeno je na raspolaganje 6 kamiona za prevoženje bataljona od s. Primišlja do s. Rakovice.

Za napad na Drežnik-Grad, štab 4. korpusa izdao je noću 19/20. oktobra borbenu zapovest²⁴ kojom je predviđeno da napad izvrše 1. bataljon 3. brigade, 1. bataljon 2. brigade i 1. muslimanska brigada UOG. Početak napada određen je za 6 časova ujutro 20. oktobra.

Zadatak jedinica bio je:

— 1. bataljon 3. brigade da napada Drežnik-Grad pravcem s. Irinovac — severozapadni deo Drežnik-Grada;

— 1. muslimanska brigada sa dva bataljona trebalo je da napada od s. Sadilovca i s. Lipovače, dok je 1. bataljon 2. brigade 8. divizije imao zadatak da prvo očisti s. Čatrnju do neprijateljskih isturenih delova, a potom produži sa napadom na Drežnik-Grad od pravca r. Korane.

Noću 19/20. oktobra oko 4 časa ujutro 1. bataljon 3. brigade bio je prikupljen u s. Rakovici, gde je štab bataljona primio borbenu zapovest za napad. Prema obaveštenjima koja su data u ovoj zapovesti neprijateljska glavnina nalazila se u Drežnik-Gradu, dok su mu predstražarski položaji bili na koti 402, koti 430 i koti zvanaj Kolić-brdo, koja se nalazi jugoistočno od raskrsnice puteva Rakovica — Drežnik-Grad i Drežnik-Grad — Plitvička jezera.

Neprijatelj, koji se nalazio u s. Čatrnji 19. oktobra u sumrak povukao se iz sela i otišao u Drežnik-Grad. Ovo povlačenje pogodovalo je 1. bataljonu 3. brigade jer mu u toku napada nije pretila opasnost sa ovog pravca. Štab 1. bataljona doneo je odluku da izvrše napad na Drežnik-Grad tako što će najpre napasti i likvidirati ustaške predstražarske položaje na Kolić-brdu, a potom produžiti dalje nastupanje prema centru.

Oko 5 časova ujutro 20. oktobra 1. bataljon krenuo je iz Rakovice prema Drežnik-Gradu. 1. četa bila je u pret-

²⁴ Zbornik, t. 5, knj. 29, dok. br. 89, str. 508—509.

hodnici, 2. četa sa prištapskim delovima bataljona i štab bataljona sačinjavali su glavninu, a 3. četa ostavljena je u Rakovici, s tim da krene za glavninom tek oko 6 časova ujutro i da dolaskom u s. Irinovac ostane u selu do daljeg naređenja.

Slučaj je hteo da se vreme početka napada 1. bataljona poklopi sa početkom nastupnog marša ustaša iz Drežnik-Grada prema Rakovici i Slunju. Naime, neprijatelj je planirao da u toku 20. oktobra iznenadnim brzim prodorom u Slunj izvrši dublji upad u slobodnu teritoriju i time unese paniku na slobodnu teritoriju Korduna. Jedinice 1. bataljona 3. brigade pri izbijanju pred Kolić-brdo bile su obaveštene da su položaji na brdu napušteni i da se neprijatelj sa njih povukao u nepoznatom pravcu. Međutim, kada je prethodnica bataljona ulazila u severozapadni deo sela Irinovca, ustaška prethodnica sa Kolić-brda krenula je putem prema Rakovici. Tek što su ustaše prošle oko 1 km puta one su primetile da istim putem dolaze i jedinice 1. bataljona. Tada su ustaše polako i neprimetno skrenule s puta i zadržale se na terenu Crkvina, koji se proteže jugozapadno od Irinovca. Ustaške jedinice, jačine oko jedne ojačane čete, ovde su ostale pritajene očekujući da 1. bataljon što više priđe Drežnik-Gradu, a potom da ga napadnu s leđa i bokova.

Pošto je glavnina 1. bataljona izbila na Kolić-brdo, a njegova prethodnica već bila blizu periferije Drežnik-Grada, a i ustaška glavnina je iz mesta krenula prema Rakovici došlo je do borbe u susretu negde oko periferije Drežnika. Čim je otpočela borba, ustaška prethodnica, koja je do tog vremena bila prikrivena severozapadno od Irinovca, okrenula se natrag i streljačkim strojem pošla za glavninom 1. bataljona. Kako bataljon nije očekivao nikakav napad iz pozadine, to pitanju osiguranja bokova i leđa nije posvetio nikakvu pažnju. Ovakva situacija još više je pogodovala neprijatelju, koji je čekao pogodan momenat za napad. Kada su 1. i 2. četa bataljona bile angažovane u borbi na periferiji Drežnika sa ustaškom glavninom, ustaška prethodnica, koja se povratila natrag prema Drežnik-Gradu, iznenadno je napala bataljon. Kako se tada bataljon našao opkoljen i dobivao vatru sa svih strana, štab bataljona je odlučio da se u što kraćem vremenu iz-

vrši proboj iz obruča. Pošto nije bilo vremena za pripreme za proboj, komandant bataljona Vaso Savić i politički komesar Vlado Ninković na brzinu su se dogovorili da jedan krene u jednu a drugi u drugu četvu i da na čelu četa pođu na juriš, probiju ustaške redove i da sa četama odstupe prema s. Grabovcu i Rakovici. Nakon nekoliko minuta komandni sastav bataljona bio je u četama i čete su otpočele sa probojem. Mada je protivnapad bio iznenađan i silovit, ustaše su se grčevito branile nastojeći da ne dozvole proboj, već da bataljon u što kraćem vremenu razbiju i unište. Jedna i druga strana težila je da postigne što bolji uspeh pa je upravo zbog toga borba bila sve žešća i teža. Tuklo se kundacima, noževima, a najviše su došle do izražaja ručne bombe. Iako je neprijatelj ubacivanjem svežih snaga nastojao da zatvori pukotine u obruču, to mu ipak nije uspelo, bataljon se nakon jednočasovne borbe i pored osetnih gubitaka probio iz obruča i povukao u rejon Rakovice.

Cim se bataljon probio iz obruča, ustaše su se povukle u Drežnik-Grad i prihvatile borbu sa 1. muslimanskom brigadom i bataljonom 2. brigade 8. divizije. Ta borba trajala je do 12.30 časova i tada je neprijatelj pod pritiskom ovih jedinica morao da se povuče u Vaganac, a Drežnik-Grad ipak je bio oslobođen.

1. bataljon 3. brigade u ovoj borbi pretrpeo je osetne gubitke. Bio je u jednoj najtežoj situaciji od formiranja do tada. Bataljon je imao osetne gubitke ali ni neprijateljski nisu bili mali. Prema izveštaju štaba bataljona ustaše su imale 20 mrtvih i 40 ranjenih, dok je 1. bataljon bez 3. čete imao 21 mrtvog, među kojima i komesara bataljona Vladu Ninkovića i komandira 1. čete Milutina Kekića i 20 ranjenih boraca i starešina. U ovoj borbi bataljon je izgubio 1 puškomitraljez, 1 automat, 1 pištolj i 12 pušaka.

20. oktobra pored 1. bataljona i 3. i 4. bataljon bili su na zadatku. 3. bataljon je u zoru 20. oktobra prekinuo žel. prugu između ž. st. Zvečaj i Duge Rese na 16 mesta i porušio 2 km tt-stubova. 4. bataljon postavio je zasedu u rejonu s. Toboliča jednoj ustaškoj koloni koja je nastupala od Tounja. U sukobu do kojeg je došlo neprijatelj je imao 7 mrtvih i 10 ranjenih ustaša, nakon čega se neprijatelj povukao u Ogulin.

Napad na Trojvrh, Vojnovac i Mudrić-glavicu

Posle proboja 392. legionarske divizije od Karlovca prema Ogulinu i Hrvatskom primorju (početkom 1944) neke njene jedinice ostale su na teritoriji Generalskog Stola, s. Tounja, Oštarija, Ogulina, s. Josipdola i s. Vojnovca. Jedan ojačani bataljon ove divizije poseo je Josipdol — Radošević Selo — Mudrić-glavicu — s. Vojnovac — brdo Trojvrh, pet km zapadno od Plaškog. Ove jedinice vršile su stalna bočna osiguranja puta Oštarije — šuma Kapela — Senj. Stab 8. divizije u sporazumu sa štabom 4. korpusa odlučio je da 23. novembra napadne i likvidira neprijateljske posade u s. Radoševići, Mudrić-glavica (k. 501), s. Vojnovcu i Trojvrhu — 5 km zapadno od Plaškog. Po oslobodjenju ovih mesta bilo je predviđeno da se napadne i razoruža neprijateljska posada u Josipdolu. U selu *Radoševići* nalazio se 1. vod 3. čete, jačine oko 40 neprijateljskih vojnika, naoružanih sa 2 puškomitraljeza i puškama. Na Mudrić-glavici nalazila se posada koju je sačinjavala 2. četa 1. bataljona, jačine oko 120 vojnika, naoružanih sa 2 minobacača 81 mm i preko 5 puškomitraljeza; U selu Vojnovac nalazila se trupna komora 1, 2. i 3. čete i 3. četa bez jednog voda, dok je u Trojvrhu bila 1. četa, jačine oko 120 vojnika, naoružanih sa 2 minobacača 81 mm, 8 puškomitraljeza, preko 15 automata i puškama.

U susjednom mestu Josipdol nalazio se štab 1. bataljona, koji je bio odgovoran za odbranu na liniji s. Radoševići — Trojvrh.

Neprijatelj je u ovim posadama imao vrlo solidna fortifikacijska utvrđenja koja su bila izgrađena za borbu i za stanovanje. Oko utvrđenja bile su postavljene žičane prepreke, ispletene od pet redi bodljikave žice i minska polja. Plan vatre i plan odbrane bili su dobro usklađeni. Zemljište na kome su se nalazile posade manevarsko je, mestimično pošumljeno i vrlo pogodno za branioca a i za napadača.

Za napad su određene naše snage i to: 3. brigada, ojačana sa 4 minobacača 81 mm iz pratećih četa 1. i 2. brigade, i 1 pt-topom 37 mm iz 2. brigade. Ove jedinice imale su zadatak da napadnu i likvidiraju neprijateljska uporišta u s. Radoševići, zatim na Mudrić-glavici, u s. Vojnovcu

i na Trojvrhu (t. 599). Napad na Trojvrh izvršila bi dva bataljona, s tim što bi jedan bataljon napadao od pravca Vrhovca (t. 526) i s. Jančići a drugi od s. Turkalja. Sa druga dva bataljona napasti neprijatelja u s. Radoševići i na Mudrić-glavici i to: jednim bataljonom napasti na Mudrić-glavicu od pravca Lipove drage (k. 410) a drugim od s. Radoševića, s tim da deo snaga ovog bataljona prethodno likvidira neprijateljsku posadu u s. Radoševići. Po likvidaciji Mudrić-glavice i Trojvrha odmah preći u napad na neprijatelja koji se nalazi u s. Vojnovcu.

Od pridodatih minobacača 81 mm formirati privremenu minobacačku četvu pa je ovim brigada imala dve minobacačke čete. Jednom četom napadati na Trojvrh, a drugom na Mudrić-glavicu.

1. brigada imala je zadatak da posedne položaje k. 316 — s. Radošići sa zadatkom da osigura 3. brigadu od pravca Josipdola i Tounja.

2. brigada imala je zadatak da sa položaja s. Cerovnik — brdo Klekinja — k. 500 spreči prodor intervencije neprijatelja od pravca s. Josipdola i s. Modruša prema Trojvrhu i s. Vojnovcu.

Brdski art. divizion 8. divizije dobio je zadatak da se plasira u rejonu s. Vukelići i da neutrališe neprijateljsku artiljeriju u Josipdolu. Sem toga divizion je imao zadatak da po naređenju štaba divizije tuče one otporne tačke iz kojih će legionari pružati jači otpor jedinicama 3. brigade.

Haubički divizion 4. korpusa imao je zadatak da se postavi severno od brda Klasnice u rejonu k. 455, s tim da otvara vatru po komandi štaba divizije.

Na osnovu ove borbene zapovesti štaba 8. divizije od 22. novembra,²⁵ štab 3. brigade odredio je sledeće zadatke svojim jedinicama:

— 1. bataljon, ojačan minobacačkom četom brigade, napada na Trojvrh, od Vrhovca i s. Jančića, a 4. bataljon od s. Turkalja. Po oslobođenju Trojvrha ovi bataljoni su imali zadatak da napadnu neprijatelja u s. Vojnovcu;

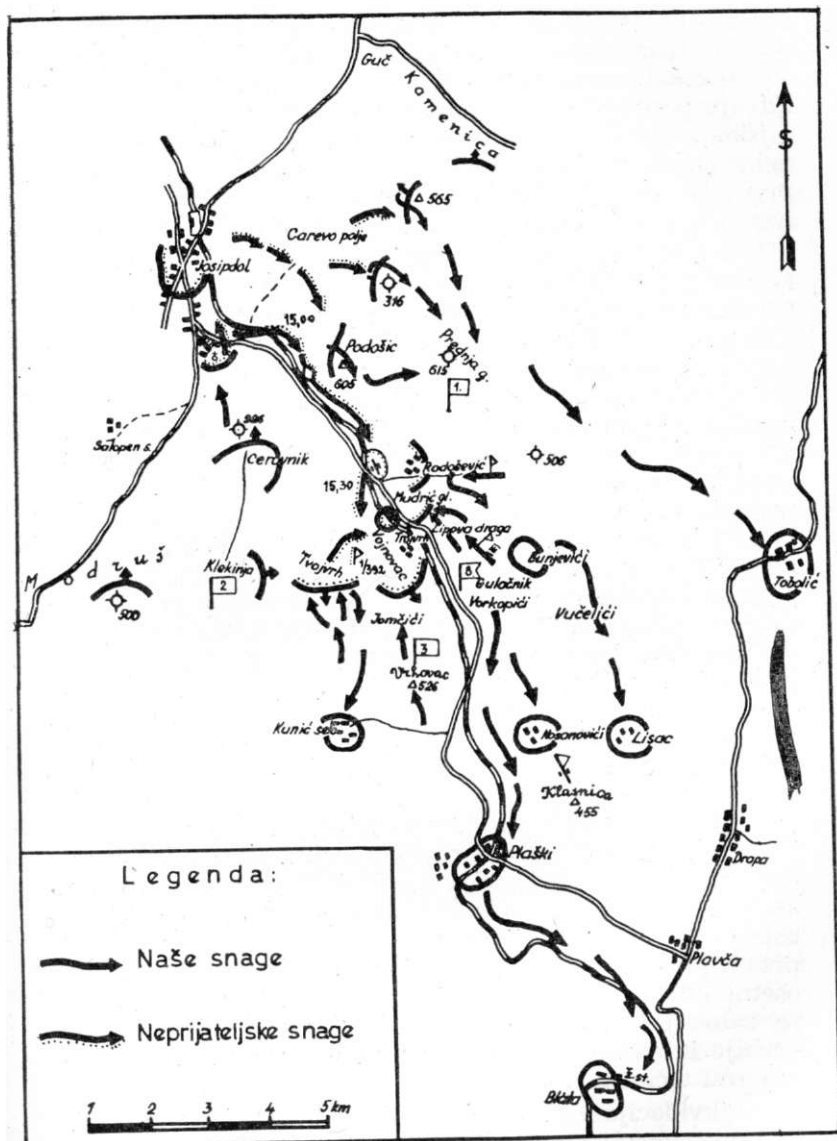
— 3. bataljon, ojačan minobacačima iz 1. i 2. brigade, imao je zadatak da napadne na neprijateljsku posadu na brdu Mudrić-glavici, dok je 2. bataljon trebalo da sa jed-

" Borbena zapovest štaba 8. divizije čuva se u arhivi Vojnoistorijskog instituta, reg. br. 27/4—3, kut. 827.

nom četom likvidira neprijateljsku predstražu u s. Radoševići. Sa ostatkom bataljona napad vršiti na Mudrić-glavicu od pravca Radoševića. Po zauzeću Radoševića i Mudrić-glavice bataljoni su imali da napadnu na neprijatelja u s. Vojnovcu. Pošto je napad trebalo da izvrši i 1. i 4. bataljon po likvidaciji Trojvrha, to je štab brigade bio predvideo da se zajedničkim snagama svih bataljona brigade izvrši napad na Vojnovac i da se to poslednje uporište zajedničkim snagama likvidira.

U toku 22. novembra izvršene su sve pripreme za napad. Pripreme su obuhvatile preglede, čišćenje i podmazivanje naoružanja. Sem toga izvršena je u granicama mogućnosti i popuna municijom i ostalim borbenim potrebama. Štab brigade i štabovi bataljona razradili su plan napada i upoznali starešine i borce sa njihovim zadacima. Borcima je objašnjen politički značaj ove akcije. Održani su sastanci sa članovima KPJ i sa članovima SKOJ-a. Na ovim sastancima objašnjen je značaj akcije i pred njih je postavljeno da oni svojim ličnim primerima služe za podstrek ostalim borcima i da budu inicijatori svega onoga što bi vodilo bržoj pobedi. U vremenu od 15. do 20. novembra još dok se brigada nalazila na teritoriji Rakovice izvedene su dve vežbe sa temom „Napad na naseljeno mesto i napad na dobro utvrđene položaje". Pri izboru zemljišta za drugu nastavnu temu vođeno je računa da ono bude što sličnije zemljištu oko s. Vojnovca. Pri montiranju zadatka težilo se da se da što približnija situacija stanja neprijateljske posade na Trojvrhu, Vojnovcu i Mudrić-glavici. Ova akcija bila je od posebnog značaja za 3. brigadu, tim pre što je ona posle četvoromesečnih akcija i diverzija na komunikaciji Karlovac — Ogulin — Jezerane dobila jedan daleko složeniji zadatak koji je morao uspeti. Ovoga je bio svestan štab brigade i štabovi bataljona, pa i osnovne organizacije KPJ i SKOJ-a.

Tok borbe: 23. novembra u 6,15 časova 3. brigada sa jedinicama ojačanja otpočela je napad na Trojvrh, Mudrić-glavicu i Radošević. Artiljerijska priprema je izostala, jer nije bila planirana, pošto se računalo da će se bataljoni iznenadnim i brzim dejstvom probiti kroz prve neprijateljske redove i tek tada, ukoliko bi se ukazala potreba, artiljerija divizije i korpusa stupile bi u dejstvo. Podila-

Raspored jedinica 8. divizije za vreme napada 3. brigade na Troj-vrh i Vojnovac 23. novembra 1944.

ženje jedinica bilo je dobro izvedeno i kada su se prvi borci dotakli žičane prepreke zazvonilo je na stotine starih kutija što je otkrilo naše prisustvo. Nakon toga legionari osvetljavaju prednji kraj odbrane i taj teren tuku jakom pešađijskom vatrom. Jedinice brigade usled snažnog otpora i nemogućnosti da se probiju kroz žičanu prepreku bile su prisiljene da se povuku na polazne položaje. Nakon prvog neuspeha, kod pojedinih četa gubi se vera u brz uspeh. Stab brigade je izdao naređenje da se izvrši ponovna priprema za novi napad, a jedinice su obaveštene da će pre drugog napada uslediti naša art. priprema.

U 8 časova istog dana je izvršena minobacačko-artiljerijska priprema, koja je imala za cilj da neutrališe neprijateljske otporne tačke i vatrena gnezda na prednjim neprijateljskim položajima. Međutim, ova vatrena priprema bila je slaba zbog vrlo kratkog trajanja i zbog toga što se prelazilo na tučenje drugog cilja, mada prvi nije bio još uništen. Usled slabo izvedene art. pripreme i drugi napad brigade nije uspeo. Neprijatelj se u drugom napadu još upornije branio, a njegova vatra bila je jača, pa nijednoj jedinici brigade nije uspelo da se probije u sistem neprijateljske odbrane. Posle ova dva neuspela napada, od 8 pa do 11 časova izvršena su dva manja napada radi nasilnog izviđanja neprijateljskog rasporeda jedinica i vatrenih tačaka. Tek nakon ovog oko 12 časova izvršena je druga art. priprema koja je bila mnogo bolja i za vreme ovog vatreneog naleta naša artiljerijska i minobacačka oruđa uspela su da vatrom po ograničenom broju najvažnijih neprijateljskih vatrenih tačaka postignu dobre rezultate. Cim je prestalo dejstvo artiljerije i minobacača otpočeo je opšti napad na neprijatelja na Trojvrhu i Mudrić-glavici. Jedinice 1. bataljona sa kojima je bio i komandant brigade uspevaju da probiju prve položaje, gde je nastala borba prsa u prsa. Pošto je neprijatelj za kratko vreme pretrpeo osetne gubitke, nešto oko tridesetak živih legionara uspelo je, zahvaljujući nebudnosti jedne čete 4. bataljona, da se probije iz okruženja i da pobjegne u susednu legionarsku otpornu tačku u s. Vojnovcu.

Likvidacijom Trojvrha jedinice 1. i 4. bataljona bile su toliko iscrpljene da njihovi borci nisu više bili sposobni da gone neprijatelja koji je pobjegao sa položaja i sklonio

se u Vojnovcu, a još manje su bili sposobni da pređu u napad na neprijateljsko uporište u Vojnovcu. Stab brigade pri planiranju akcije nije predvideo brigadnu i bataljonske rezerve, koje bi po zauzeću Trojvrha mogle nastaviti istim elanom napad na neprijateljsku posadu u Vojnovcu.

Neprijateljska posada iz Radoševića pobjegla je u isto vreme kad i ostatak posade sa Trojvrha, s tim što su se legionari iz Radoševića sklonili u susednu posadu na Mudrić-glavici, koja je u to vreme bila sva u dimu, pošto se na njoj vodila žestoka borba između jedinica 2. i 3. bataljona i neprijatelja. Pošto je zauzet Trojvrh i Radoševići ovi uspesi ulili su novu snagu ljudstvu 2. i 3. bataljona, pa se neprijatelj ni na ovom brdu nije dugo održao jer je već do tada imao oko 50% izbačenih iz stroja. Ostatak neprijateljskih delova uspeva da se probije iz obruča i da se povuče u Vojnovac. Ni kod jedinica 3. bataljona nije bilo više snage da se odmah pređe u napad na Vojnovac. Oko 12 časova legionari iz Vojnovca, ohrabreni nailaskom njegovih pojačanja od Oštarija i Josipdola, kreću u protivnapad na položaje 3. bataljona na Mudrić-glavici. Zbog iscrpljenosti boraca, a još više zbog pomanjkanja municije za automatsko naoružanje, kao i ručnih bombi, neprijatelju je pošlo za rukom da ponovno zauzme Mudrić-glavicu koja je dominirala nad ostalim položajima u selu Vojnovcu.

Odmah, čim je počeo napad 3. brigade na Trojvrh i Mudrić-glavicu, u neprijateljskom garnizonu Ogulinu, Oštarijama, Tounju i Josipdolu počele su pripreme za slanje pojačanja u Vojnovac. Oko 8 časova dve neprijateljske kolone od Oštarija i Josipdola krenule su prema položajima 1. brigade, a oko 9 časova je došlo do žestoke borbe između jedinica 1. brigade i oko 500 legionara koji su pokušali da zauzmu brdo Treskavac. Nakon jednočasovne borbe neprijatelj je bio prisiljen da se povuče prema Oštarijama i Josipdolu. Oko 11 časova usledio je ponovni napad legionara i ustaša od Josipdola i s. Carevo Polje. Ovoga puta neprijatelj je napadao sa preko 600 vojnika, podržan jakim artiljerijskom i minobacačkom vatrom i nakon kratke borbe neprijatelj ja uspeo da zauzme Radošića-brdo. U isto vreme legionari su odbacili brigadu i sa položaja na kotama 316 i 565.

Dok su se vodile borbe između 1. brigade i neprijateljskog pojačanja na prilazu ka s. Vojnovcu, dotle su se jedinice 3. brigade ubrzano pripremale za ponovni odlučan napad na Mudrić-glavicu i s. Vojnovac. U 15,30 časova usledio je napad 1, 3. i 4. bataljona dok je 2. bataljon bio u brigadnoj rezervi. Pripreme su bile dobro izvršene tako da je izgledalo da će neprijatelj posle tog napada konačno biti razbijen i uništen. Međutim, baš kada su već bili postignuti prvi uspesi, koji su potvrdili pretpostavku štaba brigade o brzom likvidaciji neprijatelja, njemu je iznenadno stiglo pojačanje u pešadiji i oklopnim vozilima, koje je ušlo u Vojnovac, pa je štab divizije naredio štabu 3. brigade da prekine sa napadima.

U borbi za Mudrić-glavicu, s. Radoševići i Trojvrh neprijatelj je imao 185 mrtvih, 90 ranjenih i 8 zarobljenih legionara. Zaplenjen je 1 minobacač 81 mm, 4 mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 5 automata, 10 tromblonskih pušaka, 55 pušaka, 3 pištolja, 30 ručnih bombi, preko 7.000 metaka 7,9 mm, 200 mina 81 mm, 200 mina 50 mm, 60 pari vojničkih odela, 150 čebadi, 50 šatorskih krila i dosta drugog materijala. Pored toga uništene su dve radio-stanice, 1 radio-aparat, 2 minobacača 50 mm, 1 puškomitraljez i ubijeno 10 konja.

Prema izjavi tadanjeg komandanta brigade naše jedinice brigade imale su 23 mrtva i 80 ranjenih. Među ranjenim nalazio se i komandant brigade Dragan Pajić, koji se u toj borbi posebno istakao ličnom hrabrošću i umešnim komandovanjem. U operativnom izveštaju,²⁶ koji je štab 8. divizije uputio štabu 4. korpusa, pohvaljena je 3. brigada, koja je i pored mnogih nedostataka tokom borbe postigla zavidan uspeh. Celokupno ljudstvo u ovoj borbi pokazalo je veliku upornost i odlučnost. Ovo je bio jedan od najznačajnijih uspeha 3. brigade i jedan od ozbiljnijih poraza jedinica 392. legionarske divizije od njenog dolaska u ove krajeve (januara 1944. godine).

²⁶ Operativni izveštaj štaba 8. divizije nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta JNA, reg. br. 27/1—3, kut. 827.